

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
КАФЕДРА ПОЛОНІСТИКИ І ПЕРЕКЛАДУ

На правах рукопису

БЕСКИД ДАРИНА ЮРІЇВНА

**ОСОБЛИВОСТІ ІНТИМНОЇ ЛІРИКИ
ГАЛИНИ ПОСВЯТОВСЬКОЇ**

Спеціальність: 035 Філологія
Освітньо-професійна програма Мова та література (польська). Переклад
Робота на здобуття освітнього ступеня «магістр»

Науковий керівник:
СУХАРЄВА СВІТЛАНА
ВОЛОДИМИРІВНА,
доктор філологічних наук,
професор, завідувач кафедри
полоністики і перекладу
Волинського національного
університету імені Лесі Українки

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № ____
засідання кафедри полоністики і перекладу
від _____ 2025 р.

Завідувач кафедри _____ проф. Сухарєва С.В.

ЛУЦЬК – 2025

Анотація

Бескид Д. Ю. Особливості інтимної лірики Галини Посвятовської. Кваліфікаційна робота на здобуття наукового ступеня магістра. Спеціальність: 035 Філологія. Освітньо-професійна програма: Мова та література (польська). Переклад. Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2025. 60 с.

Ця наукова праця присвячена поезії Галини Посвятовської, з особливим акцентом на її інтимній ліричній природі та фемінних аспектах. Такий підхід до вивчення творчості польської поетеси в галузі вітчизняної літературознавчої науки застосовується вперше.

Галина Посвятовська була видатною молодого представницею польської інтелігенції другої половини XX століття, проте її життя було обірване внаслідок серцевої хвороби. Незважаючи на короткий вік, вона залишила значну поетичну спадщину майбутнім поколінням, які захоплюються цим культурним надбанням.

Вірші Галини Посвятовської зазвичай інтерпретуються в контексті її біографічних обставин. У магістерській роботі ми продемонстрували, що це важливий, але не єдиний чинник формування її системи жіночих образів. Тому особливе місце в роботі відведено фемінному чиннику.

Звернено увагу на екологічні мотиви в поезії Галини Посвятовської, її зв'язок з природою та розвиток її авторського стилю на цьому тлі.

Проаналізовано концепти хвороби та смерті як основи світогляду письменниці, вказуються їхні індивідуальні особливості.

Проведено паралель між творчістю Галини Посвятовської та творами інших авторів сучасної літературної епохи, підкреслюючи спільність їхніх гендерних тем та стилістичні відмінності.

Зроблено висновок, що польська жіноча поезія XX – початку XXI століть привнесла нові тенденції та мотиви в сучасну літературну практику.

Ключові слова: Галина Посвятовська, польська література XX століття, інтимна лірика, фемінізм, концепт смерті.

Abstract

Beskyd D. Yu. Features of Halina Poświatowska's intimate poetry. Qualification work for obtaining a master's degree. Specialities: 035 Philology. Educational and professional programme: Language and Literature (Polish). Translation. Lesya Ukrainka Volyn National University. Lutsk, 2025. 60 p.

This academic work examines the poetry of Halina Poświatowska, focusing on its intimate lyrical nature and feminine aspects. This approach to studying the work of the Polish poet is being applied in the field of domestic literary studies for the first time.

Halina Poświatowska was a prominent young representative of the Polish intelligentsia in the second half of the 20th century, but her life was cut short by heart disease. Despite her short life, she left a significant poetic legacy to future generations who are fascinated by this cultural heritage.

Halina Poświatowska's poems are usually interpreted in light of her biographical circumstances. In our work, we have demonstrated that this is an important but not the only factor in the formation of her system of female images. Therefore, a special place in the work is devoted to the feminine factor.

Attention is drawn to the ecological motifs in Halina Poświatowska's poetry, her connection with nature and the formation of her authorial style against this background.

The concepts of illness and death as the basis of the writer's worldview are analysed, and their individual features are pointed out.

Parallels are drawn between the work of Halina Poświatowska and other authors of the contemporary literary era, emphasising the commonality of their gender themes and stylistic differences.

It is concluded that Polish women's poetry of the 20th and early 21st centuries has brought new trends and motifs to the contemporary literary process, among which the work of Halina Poświatowska occupies a significant and decisive place.

Keywords: Halina Poświatowska, 20th century Polish literature, intimate lyrics, feminism, concept of death.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ЛІТЕРАТУРНА СПАДЩИНА ГАЛИНИ ПОСВЯТОВСЬКОЇ У БІОГРАФІЧНОМУ ТА ІСТОРІОГРАФІЧНОМУ КОНТЕКСТАХ	9
1.1. Галина Посвятовська у колі сучасних польських феміністок: від ідеї до світу почуттів та емоцій	9
1.2. Біографічні чинники становлення творчості Г. Посвятовської у сучасному літературному просторі	20
Висновки до Розділу 1	25
РОЗДІЛ 2. ЖІНОЧА ПАЛІТРА ЛІРИКИ ГАЛИНИ ПОСВЯТОВСЬКОЇ	26
2.1. Інтимність та еротизм поезії Г. Посвятовської	26
2.2. Жінка перед лицем хвороби та смерті.....	35
2.3. Екологія творчого бачення	43
Висновки до Розділу 2	51
ВИСНОВКИ.....	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	56

ВСТУП

У світлі гендерної проблематики в літературі творчість польських поеток в сучасному світі набуває все більшої ваги і викликає поживлене зацікавлення. Польська жіноча поезія XX – початку XXI століття охоплює низку відомих світові визначних імен, таких як Віслава Шимборська, Марія Павліковська-Ясножевська, Сильвія Гжещак, Агнешка Осецька, Дорота Масловська, Анна Свірщинська, Малгожата Гілар, Кристина Домбровська, Малгожата Лебда та ін. До цього грона талановитих жінок належить також Галина Посвятовська, життя і творчість якої позначені стражданням, хворобою, раннім відходом у засвіти, але водночас і повнотою чуттів, індивідуальним підходом до системи жіночого образотворення, відкритістю на нові віяння в літературі і виклики історичної епохи, в якій поетці довелося жити.

Галина Посвятовська прожила коротке, проте сповнене яскравих емоцій та почуттів життя, які відобразилися в багатій палітрі її поетичного доробку. Досвід невиліковної хвороби, страждань, надій, сприйняття їх тодішнім суспільством стали важливими мотиваторами, у світлі яких формувалась тематика її творів. Проте важливо врахувати не тільки ті біографічні чинники формування лірики Г. Посвятовської, яким присвячено чимало місця у польському та європейському літературознавстві, а й заглибитися у художній простір залишеної нею літературної спадщини, зрозуміти, як на її тлі формується сучасний фемінний образ, розуміння ролі жінки у розвитку культури.

Актуальність та новизна заявленої тематики. Творчість Галини Посвятовської, розглянута у контексті розвитку феміністичної жіночої лірики XX століття, досі не була предметом окремого зацікавлення науковців, а її переклади українською мовою перебувають у періоді становлення, тому вимагають звернення уваги як на біографічні, так і на художні особливості літературної спадщини цієї мисткині.

Об'єктом дослідження є поезія Галини Посвятовської, майстрині слова ХХ ст., зокрема її інтимні вірші.

З метою врахування впливу лірики Г. Посвятовської на українського читача та її місця у літературознавчому вітчизняному дискурсі у роботі ми використали як оригінальні, польськомовні тексти, так і переклади віршів на українську мову, здійснені Наталією Бельченко і нещодавно опубліковані в одному з вагомих київських видань («Стилет і стилос», 2025 р.) [3]. Попередня українськомовна книга Посвятовської, яка побачила світ 10 років тому в Івано-Франківську («Знайомий з Котора», 2015 р., переклади Володимира Гарматюка) [4], теж варта значної уваги дослідників, оскільки містила її прозу, однак у роботі ми зосередилися виключно на поетичних текстах.

При цьому потрібно зауважити, що цінними перекладами віршів Г. Посвятовської залишаються творчі інтерпретації Станіслава Шевченка, Олени Малішевської, переклади Наталії Бельченко, опубліковані видавництвом «Крок» (Тернопіль) [3, с. 3]. Перекладацький аспект дослідження допоможе нам краще заглибитися у семантику поезії Г. Посвятовської, сприйнятої крізь призму української, а не лише польської культури, що дозволить зробити висновки про розвиток фемінного дискурсу у сучасній європейській літературі.

При цьому вартими уваги вважаємо розмисли Н. Бельченко про співимірність опису жіночої долі у віршах Галини Посвятовської та Лесі Українки, хоча вони й творили в різних епохах і в різних геопоетичних просторах. *«Не порівнюючи масштаб, хочеться сказати, що в історії української літератури ми маємо приклад Лесі Українки, яка творчо реалізувалася всупереч хворобі. У її вірші «Слово, чому ти не твердая криця...» ці два доленосні знаряддя доходять до взаємного уособлення. І одночасно проливають кров із серця ліричної героїні, з якою ототожнює себе авторка. Коли читаєш деякі вірші Галини, здається, що її серце кровоточить і через понад пів століття передає сестринський привіт серцю Лесі»* [3, с. 4]. Нашим завданням є врахувати цей міжнаціональний фемінний аспект, яки передусім стосується творчої особистості, жінки-мисткині та майстрині слова.

Тож **предметом нашого дослідження** стали особливості інтимної лірики Галини Посвятовської, її феміністичне спрямування.

Мета дослідження: виявити особливості інтимної жіночої лірики ХХ ст. на прикладі творчого доробку Галини Посвятовської.

Для досягнення мети було поставлено такі **завдання**:

- Систематизувати тематику поетичних творів Галини Посвятовської;
- дати загальну оцінку творчості Г. Посвятовської;
- визначити вплив біографічних чинників на формування тематичної палітри лірики Г. Посвятовської;
- окреслити художньо-естетичні домінанти лірики Г. Посвятовської, які сприяли становленню феміністичного світовідчуття поетки, його інтимного та еротичного спрямування.

Методологія дослідження ґрунтується на поєднанні історико-культурного, біографічного, герменевтичного методів та формально-типологічного аналізу, що дозволяє найповніше розкрити коло проблем, пов'язаних із предметом дослідження. Додатково з метою представлення літературної доби у роботі використано зіставний та описовий методи дослідження.

Теоретичною основою дослідження стали праці таких польських та зарубіжних літературознавців, як К. Блажейовської [9], Г. Борковської [10], Й. Вінярської [50], Е. Гурнік [14], Д. Двораковської [12], З. Козловської [17], М. Куцаба [18], Б. Маркевич [20], Я. Маркса [21], Н. Ментрак-Рудої [22], Б. Можинської-Вжосек [23–27], Г. Петрушевської-Кобелі [33], Я. Пещахович [31], Я. Пьотровяка [35], А. Семінської [44], Б. Сувінського [5; 46], Й. Шевчик [47] тощо.

Наукова новизна полягає в комплексній характеристиці поетичного доробку Галини Посвятовської, розглянутого крізь призму його феміністичної проблематики.

Апробація наукового дослідження. Кваліфікаційна магістерська робота апробована під час VI Міжнародного науково-методичного семінару «Стан і перспективи методики вивчення польської мови в закладах середньої та вищої

освіти» (6-10 жовтня 2025 р.) та видана друком у вигляді наукових тез «*Obraz kobiety w poezji Haliny Poświatowskiej*» (<https://vnu-taskid841251.s3.eu-north-1.amazonaws.com/s3fs-public/File/2025/11/tezy-osin-2025-versiya-stysnena.pdf>).

Практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження покликані стати основою для написання літературно-критичних статей, монографічних і навчально-методичних видань, а також можуть бути використані як лекційний матеріал під час викладання літературознавчих освітніх компонентів нормативного та вибіркового характеру (у межах ОПП «Мова та література (польська). Переклад» це такі ОК: «Польська література у світовому контексті», «Сучасний літературний процес», «Культурологічний аспект вивчення польської мови» тощо).

Структура роботи. Магістерська кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, які узагальнюють основні результати проведеного дослідження, списку використаних джерел (54 позиції вітчизняних і зарубіжних авторів).

РОЗДІЛ 1

ЛІТЕРАТУРНА СПАДЩИНА ГАЛИНИ ПОСВЯТОВСЬКОЇ У БІОГРАФІЧНОМУ ТА ІСТОРІОГРАФІЧНОМУ КОНТЕКСТАХ

1.1. Галина Посвятовська у колі сучасних польських феміністок: від ідеї до світу почуттів та емоцій

Протягом століть жінки відігравали значну роль у польській поезії, хоча їхні голоси часто були недооцінені. Від Марії Конопницької, однієї з найвидатніших польських поетес XIX століття, чиї вірші досліджували соціальні та патріотичні теми, чи Габріелі Запольської, яка розвивала свій геній у першій половині XX ст. дослідження ведуть нас до Анни Свірщинської, чия творчість сміливо досліджувала тіло, кохання та сексуальність, жінки залишили свій слід в історії літератури. Хоча жінкам-поетесам не завжди було легко прорватися крізь чоловічу гегемонію, їм вдалося створити твори, сповнені емоцій, сили та краси. Вірші Віслави Шимборської та Еви Липської досліджують теми, пов'язані з людською природою, міжособистісними стосунками та становищем жінок у суспільстві. Жінки часто використовували поезію як інструмент для вираження свого бунту, гніву та бажань. Теми фемінізму, боротьби за рівність та роздумів про повсякденне життя часто з'являються в їхній творчості. Варто також відзначити таких поеток, як Юлія Гартвіг, Барбара Садовська чи Ельжбета Дзіковська, які експериментували з формою, мовою та тематикою у своїх віршах, відкриваючи нові простори для дослідження та роздумів.

Жінки в польській поезії постійно розширюють межі, кидаючи виклик стереотипам та формуючи нові наративи. Їхні голоси є важливою частиною літературної спадщини Польщі, яка продовжує надихати та зворушувати читачів у всьому світі.

Прекурсоркою сучасного фемінізму в польській літературі заслужено вважають Марію Конопницьку з її соціальними та патріотичними ідеями. Необхідно визнати, що в поезії Конопницької образ жінки дещо заувальований, а

її досягнення можемо оцінити не стільки в системі емоційного образотворення, як у відкритті нового напрямку, який можемо назвати суто жіночою творчістю [8].

Поряд із поглядами М. Конопницької, які значно випередили свій час, феміністичними настроями вирізнялася творчість Габріелі Запольської, яка, щоправда писала прозу та драматургію, а не поезію, проте своєю життєвою поставою надихала інших майстринь слова до експерименту з поглибленням у літературі образу жінки [16].

У волинському просторі в період міжвоєнного двадцятиліття еротичні мотиви в поезії пропагувала своїми творами Зузанна Гінчанка, яка підпала під значний вплив скамандритів, чого не хотіла визнавати, а формально належала до літературної групи «Волинь».

Феміністичні мотиви Зузанни Гінчанки помітні вже на ранньому етапі її творчості, який розпочався у Рівному на історичній Волині. Дівчина з очима різних кольорів, викличною поведінкою і, на жаль, єдиною збіркою «Про центаврів» (1936 р.) збуджувала ажіотаж у суспільстві і своїм талантом свідчила про прихід у літературу нового класика. Однак цим передбаченням не вдалося здійснитися. У роки Другої світової війни поетка, чиє єврейське походження на той час становило смертельну небезпеку, ледве уникнула арешту, утікаючи з окупованого німцями Львова. Пізніше вона переховувалася у Кракові, але була схоплена гестапо, ув'язнена та розстріляна у 1944 році [8]. Сила жінки (внаслідок чого до неї приклеєно прізвисько «Тувім у спідниці»), еротизм, прагнення возвеличити власне тіло у творах Зузанни Гінчанки задекларовані дуже виразно.

Створення співприсутності, що підтверджує стабільність існування, характеризується зосередженістю, увагою, спрямованою на себе, швидкоплинним станом, або одноразовим, або постійно повторюваним, проте завжди суб'єктивним і не протиставленим світові, неодноразово втілюється в міжвоєнній творчості Марії Павліковської-Ясножевської. Ця поезія підкреслює, насамперед у пошуках спільноти, взаємну близькість, що реалізується у

створенні особистих стосунків, що зміцнюють близькість, енергію, що породжується взаємністю партнерів, захоплення, стійку готовність до вибору та здатність до прийняття. Вона підкреслює творення, побудову «в ефемерній матерії (...) структури, яка триває лише доти, доки ми її будуємо».

М. Павліковська-Ясножевська, без удаваної скромності, називала свої вірші «жіночими», навіть «поезіями леді». Її вірш «Miłość» («Кохання») з книги «Wachlarz» («Віяло») (1927 р.) відомий навіть школярам. Його також можна знайти в багатьох підручниках польської мови для іноземців. Польській поетесі знадобилося лише дві строфи, щоб дослідити тему охолодження кохання.

Wciąż rozmyślasz. Uparcie i skrycie.

Patrzysz w okno i smutek masz w oku...

Przecież mnie kochasz nad życie?

Sam mówiłeś przeszłego roku...

Śmiejesz się, lecz coś tkwi poza tem.

Patrzysz w niebo, na rzeźby obłoków...

Przecież ja jestem niebem i światem?

Sam mówiłeś przeszłego roku... [16].

Заклик до присутності «Іншого», який співтворює функціонування суб'єкта, акцент на близькості, що є одним із найважливіших аспектів формування ідентичності у міжвоєнній творчості Марії Павліковської-Ясножевської, звертаючи увагу на відчуття себе та зовнішнього у тісному контакті, викликаючи інтенсивні емоції, прагнення до утвердження спільноти, єдності, водночас дуже чітко виявляє прагнення уникнути прямого вираження, охарактеризувати близькість завуальовано, вводячи низку недомовленостей, реалізованих у сфері переживання та сповіді.

Призначення М. Павліковською-Ясножевською жінок на гендерні ролі, як тих, хто потребує обожнювання та прийняття з боку чоловічого погляду, з часом у польській літературі поступається місцем незалежності та потужному бунту. Наприклад, простежуємо це в поезії Анни Свірчинської. Крихкість тіла,

приреченість на повільне старіння та забуття, що проявляється у Поллаковній та Фіялковській, долається сильною, незмінною часом Юлією Гартвіг. Світ жінок, таких різних одна від одної, проте переживаючи повсякденне життя подібним чином, часто порівнюваних, розкриває майже всю правду про особливості буття їхньої статі.

«Першою польською амазонкою поезії» називають Казимиру Іллакович. Вона писала своє прізвище не в жіночій формі – Іллаковичівна, а в чоловічій – Іллакович. Її перша збірка поезії, опублікована в 1911 році в Кракові під назвою «Ікарові лоти», була надзвичайно зрілою для дебюту, а наступні численні томи віршів свідчили про інтенсивну роботу думки поетки, яка прагнула передати жіночу манеру світосприйняття, що їй, безсумнівно, вдалося.

Жіноча поезія є частиною дискурсу ідентичності. Вона виражає емоції та тривоги, очікування та потреби; вона еквівалентна дії та активності. Її можна досліджувати інстинктивно, через споглядання, а її потреби можна задовольняти через наївну компенсацію, ототожнюючи себе з почуттями ліричного суб'єкта. Однак літературознавство забезпечує відповідну дослідницьку основу для трактування поезії як образу культурних трансформацій XX та XXI століть.

Анна Насіловська з цього приводу зазначає: *«Розглядаючи тему жіночої ідентичності в поезії, важко відкинути існуючу теоретичну літературу, хоча мене передусім цікавить нове прочитання та розуміння літературних доказів. Фемінізм XX століття створив величезний масив праць у цій галузі, включаючи роздуми про культурні моделі (гендер), теорії з психоаналітичною основою та, нарешті, критику патріархального порядку, який призводить до фалогоцентричного домінування однієї статі в мові»* [28, с. 103].

Беата Можинська-Вжосек у колективній монографії «O refleksji tożsamościowej w polskiej poezji kobiet XX i XXI wieku» («Про роздуми над ідентичністю у польській жіночій поезії XX і XXI століття») зауважує: *«Проаналізовані поетичні концептуалізації болісних переживань підтверджують, що тілесність, позначена ними, призводить до рішучого переформулювання саморозуміння, конкретизуючи нові горизонти існування.*

(...) Наведені поетичні образи, конкретизуючи ці процедури, показують, що значення набувають не лише роздуми про фізичну сферу. Значимий також інтерес до природного світу та трансцендентного виміру» [26, с. 85].

Хоча Анна Свірщинська дебютувала ще у 1936 році, у 1960-х роках опублікувала три збірки поезії. Лише після публікації її збірки віршів «Я – баба» у 1972 р. вона стала справді популярною. Сама назва книги здавалася провокаційною, а вірші читалися як феміністичні маніфести. Через два роки Свірщинська знову видала збірку віршів «Budowałam barykadę» («Я будувала барикади»). У минулому будучи учасницею Варшавського повстання, вона довго перебувала у пошуках нової поетичної мови, аби розповісти про те, що вона бачила й пережила. Вдавшись до стилю бруталного поетичного репортажу, авторка без жодного пафосу, скупими словами розповіла про страшні і водночас вознесені події захисту батьківщини [8]. У ставленні до власного тіла поетка часто перебувала в опозиції, у поетичній формі протиставляючи бінарність концептів «тіло» і «дух».

У жіночих поетичних інтерпретаціях часто з'являється образ жінки, яка старіє, чутливої до тілесних змін і сприймає себе як «Іншу». Серед типових образів – постать жінки, яка споглядає власне обличчя в дзеркалі (наприклад, «У ванній кімнаті наприкінці серпня» Геновефи Якубовської-Фіялковської, «Бабуся» Єви Липської). Відкриття болісної трансформації всередині себе, спричиненої біологічними змінами в тілі, також очевидне в поезії Йоанни Поллаковни та Анни Янко. Анна Свірщинська також зверталася до цієї теми, але по-іншому, сигналізуючи про силу жіночого існування, життєву силу та схильність до бунту («Сива Офелія», «Стара божевільна», «Я — жінка»), навіть перед обличчям ворожості з боку оточення.

Б. Можинська-Вжосек досліджує розширення простору в автобіографічних висловлюваннях Галини Посвятовської («Американський блокнот») та Юлії Гартвіг, щоб вказати на їхнє значення в конструюванні свідомості. У творчості Посвятовської, під час її подорожей містами Сполучених Штатів, наратив хвороби, суттєвий для її творчості, пов'язаний із записом чуттєвих переживань у

новому географічному просторі, хоча зрештою переважає туга за знайомим і знайомим місцем. Юлія Гартвіг у ліричних образах визначає місця, які вона відвідує, пов'язуючи їх з досвідом, який вона там отримує. Таким чином твориться жіноча геопоетика.

Так, у творчості Г. Посвятовської, під час її подорожей містами Сполучених Штатів, наратив хвороби, властивий для її творчості, пов'язаний із записом чуттєвих переживань у новому географічному просторі, хоча зрештою переважає туга за знайомими людьми та знайомим місцем. Юлія Гартвіг у своїх ліричних образах визначає місця, які вона відвідує, пов'язуючи їх з досвідом, який вона там отримує. Дитинство, проведене у Любліні, не є часом позитивних емоцій, пов'язаних з безпекою, проте воно постійно повертається, представлене в тих самих декораціях, хоча й не пов'язане з укоріненням та освоєнням. Ю. Гартвіг постійно намагається зрозуміти процес формування власної ідентичності, визначений її рідним місцем. Однак вона ближча до простору, який асоціює з безпекою спогадів та пов'язаних з ними переживань. Саме Франції («Дякую за гостинність», «Моя Франція») вона завдячує своїм інтелектуальним досвідом та основами своїх письменницьких навичок, а пейзажам, архітектурі, клімату, культурі та повсякденному життю цієї країни вона завдячує можливістю насолоджуватися подорожами. На її ідентичність також вплинули багатогранні враження від її численних поїздок до Сполучених Штатів («Американські вірші»), які створили новий досвід, а також передбачали цікаві спостереження.

У повоєнній поезії відбувається посилення тілесних відчуттів та частоти їх описів. Як пише Беата Можинська-Вжосек, Галина Посвятовська найсильніше переживає себе «в» і «через» тіло, неодноразово доводячи, що воно є гарантом існування. Переживання фізичного болю, що пронизує тіло, стає визначальним фактором її ідентичності. Через біль вона визначає себе, нагадуючи нам про тілесний аспект існування, але також сприймає та впливає на світ. Зі своїми тривожними, глибоко травмованими зізнаннями поетка вписується в так званий маладичний рух, зосереджений на багатогранному представленні досвіду

хвороби, яка спричиняє страждання, зв'язує, виключає з нормального ритму життя, стигматизує, а головне – впливає на сенсорну та інтелектуальну сфери.

Аналізуючи емоційність та еротизм поезії авторки «Чекаючи на Давида» Малгожати Гіллер, варто звернути увагу на її романтичне сприйняття, яке передбачало передачу внутрішніх психічних станів та пережитих відчуттів в акті мовного вираження, що діяло б як «невидима трубка», що дозволяє резонувати з прихованим [41, с. 131–132]. Б. Пшимушала, вивчаючи творчість М. Гіллер, звертає увагу на те, що наголос на важливості мови як посередника в артикуляції, поєднаний з акцентом на її специфічній формі, яка певною мірою перешкоджає рецепції, що є таким важливим в авангардній поезії, означає, що всі інші спроби вираження емоцій (не такі складні) можуть сприйматися як такі, що не відповідали вимозі відповідного вираження.

Зокрема, у вірші «Czy mogę» («Чи я можу») поетка вдається до автокоментування та авторефлексії, коли пише:

Mówisz

Słowa nie wyrażą

Patrzę na ciebie

ze smutkiem

Ja znam słowa

które jak atropina

rozszerzają źrenice

zmieniają kolor światła

Po nich

nie można odejść

Czy mogę dać ci siebie

jeżeli nie umiesz powiedzieć

co czujesz

kiedy oddaje ci usta [41, с. 133].

За цією архаїчною версією романтизму та начебто наївним поглядом на стосунки прихований еротизм, чуттєвість, відкритість авторки вірша на світ і себе саму.

При цьому дослідниця так коментує цю поезію: *«Точне впізнавання, яке з'являється в останньому реченні, послаблює неоднозначний коментар вірша – неоднозначний, оскільки тут відчувається певний відлуння стереотипного мислення про жінку, якій важко чітко говорити про власні потреби» [41, с. 135].*

Варто пригадати тут також вірш М. Гілар «Wspomnienie twych rąk» («Спогад про твої руки»), який, подібно до поезії Г. Посвятовської, відкриває складні взаємовідносини між афективністю тілесного досвіду і його мовною спробою передати ці еротичні відчуття та ламає стереотипне мислення про сучасну жінку:

Kiedy wspomnę

pieszczotę twoich rąk

nie jestem już dziewczyną

która spokojnie czesze włosy

ustawiła gliniane garnki

na sosnowej półce

bezzadna czuję

jak płomienie twoich palców

zapalają szyję ramiona

Staję tak czasem

w środku dnia

138 Beata Przymuszała

na białej ulicy

i zakrywam ręką usta

Nie mogę przecież krzyczeć [41, с. 137–138].

Про ефект замикання у собі, відстороненості від світу у поезії пише Людмила Мар'янська, яка віршуванням реагує на хворобу свого чоловіка, що поступово втрачає пам'ять:

*Ani to zycie ani umieranie
takie szaropajecze trwanie
omotane siecia
niepotrzebne dzieciom
niepojete
zamkniete
we snie
samo w sobie
jak w pustym
za wczesnie
wybudowanym grobie [23, с. 177].*

У цих рядках вона поетично осмислює емоційно та етично складні аспекти супроводу чоловіка, який страждає на це нейродегенеративне захворювання мозку. Хвороба та відхід близької людини, оцінений ззовні, але дуже глибоко пережитий внутрішньо, свідчить про приховані жіночі ресурси, які здатні проявитися саме у такі критичні моменти, які описані в поезії Людмили Мар'янської.

Зацікавлення фемінною та інтимною тематикою знаходимо у творчості лауреатки Нобелівської премії Віслави Шимборської. Її філософська лірика, як і твори Г. Посвятовської, сповнена тонкого гумору та іронії, переплетена з життєвими реаліями, потрактованими авторкою в універсальному світлі і водночас вдало обіграно в образному плані та індивідуально інтерпретовано. Тема смерті особливо яскраво представлена в програмному вірші Шимборської «Кіт у порожньому житлі» («Kot w pustym mieszkaniu»). Як бачимо, в образах і почуттях тварин прихована людська історія, перипетії долі, серед яких жіночі життєписи, які набрали поетичної форми, мають особливу вагу. Не прийнято вважати В. Шимборську виключно феміністкою, однак питання гендеру

запрезентовані в її творчому здобутку дуже виразно, особливо з огляду на те, що авторка сама є жінкою.

Це правда, що еротика займає відносно мало місця у творчості В. Шимборської. З 1952 р. поетеса опублікувала менше 40 творів на тему кохання загалом, серед яких лише близько десятка є власне еротичними віршами, тобто ліричними свідченнями про любовні емоції. Серед них прямі зізнання та захоплення, які, зрештою, століттями живили любовну поезію, є абсолютним винятком. Однак Станіслав Бальбус зауважує: *«Найглибші принципи людського світу розкриваються в цій поезії найповніше, коли вона по-своєму, тонко та напівмовчки торкається сфери еротичних переживань, тобто людського зв'язку із зовнішнім світом, який набуває форми другої особи однини протилежної статі, де, зрештою, статі одночасно і об'єднує, і розділяє. Ці відносно нечисленні еротичні вірші створюють своєрідну перспективу, що пронизує численні вірші, в яких Ерос безпосередньо відсутній. І відбувається так, ніби досвід світу, загострений та досягаючи своєї повноти у сфері інтимних контактів, випромінюється на всю навколишню дійсність»* [7, с. 6].

Усунення участі у зовнішніх подіях, порушення рівноваги та відчуття безпорадності, спричинені хворобою, сильне відчуття болю, що визначає суб'єктивне переживання себе, також неодноразово повторюється в поезії Йоанни Поллаківни, наприклад, у вірші «*Wszystko już zamknięte...*» («Все вже замкнене...»):

*Wszystko już zamknięte,
a wejścia zarosły
chora tkanka, bólem
i kalekim ostem* [23, с. 178].

Ця розповідь про крихкість власного тіла, що викриває його вплив на формування стосунків із собою та з найближчим, звертає увагу на якості, що послідовно підтверджують дистанцію інтересу в сферах, недоступних під час хвороби, що демонструє вимушене уповільнення ритму життя. Поетичне визначення відчуття затримки та ізоляції, подібно до раніше проаналізованої

поезії Мар'янської, ґрунтується на чіткому зверненні до метафори існування як вмістилища, з тією різницею, що тут авторка безпосередньо наголошує на категорії межі.

Рана як мотив майже постійно з'являється у віршах Малгожати Лебди – це ритм її поезії, прояснення, що спрямовує нас до сфери соматичного. Образ тіла з'являється у збірці поезій «Mer de Glace». В інших її томах воно не розглядається безпосередньо, а через повторювані образи ран, саден, укусів чи хвороб.

У творчості Лебди рану можна тлумачити як постійний людський стан, але не виключно. Її можна пов'язати зі станом тварин, тіла яких також вразливі до травм. Рана стає прохідним простором у світ, підкреслюючи реляційність буття – тіло завжди кинуте в певний простір, піддане впливу вітру, сонця, дощу, морозу та інших тіл. Тому доречно говорити не стільки безпосередньо про рану, скільки про травму, таку як ініціація дитини у світ через рану, підхід до пораненості та тілесності тварин, а також подолання горя після смерті матері. При цьому жіноче начало у ній висунуте на перший план і певною мірою протиставлене чоловічому.

Авторка філософських замальовок поетичного характеру наголошує, що володіння тілом накладає певні зобов'язання на людей та інших тілесних істот. Метафора відкритості, таким чином, є способом опису феномену переплетення, стану живих істот, пов'язаних спільним досвідом тілесності. Ці рефлексії вводять нас у простір квір-екології, якій на прикладі поезії Г. Посвятовської варто присвятити окрему увагу.

Схильність до хвороб і травм є вродженою, оскільки пов'язана з наявністю тіла. Це чітко видно у вірші «Крупний план: серце» зі збірки «Sny uskermärkerów» («Сни укермаркерів»), де одна з сестер показує іншим свої «темні амальгамні пломби». При цьому Наталія Зайонц зауважує: *«Поетка використовує типовий репертуар дитячих хвороб: гнилі зуби, вітрянка, кір, щоб підкреслити, що кожне тіло, незалежно від віку, підлягає одним і тим самим*

процесам швидкоплинності: все з моменту народження приречене на смерть» [54, с. 210].

Окрім зображення матері, яка оплакує смерть своєї дитини, у поезії Юстини Баргельської, ми не знаходимо описів радості та щастя народження, труднощів щоденного догляду та наступних етапів материнської турботи, оскільки такі зображення відсутні в фемінній поезії усіх без винятку представлених авторок.

Як бачимо, сучасні польські поетеси долають усталені стереотипи уявлення про жінок, їхню поведінку, моральне обличчя, внутрішні прагнення, можливості участі у діалозі зі світом, пошуках свого власного «я», що, зокрема, проявилось і в інтимній ліриці Галини Посвятовської, вивченню якої присвячені наступні частини нашого дослідження.

1.2. Біографічні чинники становлення творчості Г. Посвятовської у сучасному літературному просторі

На прикладі життєвого шляху Г. Посвятовської можна переконатися, що біографізм є одним із ключових мотиваторів вибору теми, проблематики, стилю художнього слова, особливостей стилістичного наповнення жіночої лірики ХХ – початку ХХІ століття.

Біографічні мотиви Г. Посвятовської у відтворенні постаті сучасної жінки та ліричної героїні в інтимному тлі проаналізували такі науковці: Гражина Борковська [10], Ельжбета Гурнік [14], Беата Можинська-Вжосек [23–27], Анна Насіловська [28], Бартош Сувінський [5; 46] та ін. Оскільки ця дослідницька парадигма має досить повний характер і свідчить про значне зацікавлення літературознавців власне цим аспектом становлення творчості поетеси, ми зупинилися над цим питанням з теоретичного погляду і врахували внесок сучасних історіографів у вивчення літературної спадщини письменниці.

Зокрема, слушною є думка Б. Можинської-Вжосек, яка зазначає: *«Помилково надто ототожнювати біографію з роботою, але також несприятливо повністю ігнорувати її. Відмова від біографічної перспективи у*

випадку авторки «Гімну ідолопоклонству» була б непорозумінням. Такий підхід позбавив би тексти їхнього драматичного резонансу (...). У її випадку хвороба та переживання, які вона передбачає, відіграють значну роль. Їх можна трактувати як творчий імпульс, оскільки відчуття постійної, проте реальної, загрози створює певний стан чутливості, який дозволяє зосередитися на важливому» [27, с. 12–13].

Галина Посвятовська (з роду Мига, охрещена як Гелена) народилася у Ченстохові 9 травня 1935 року, де її з родиною й застала Друга світова війна. Досі в цьому місті можна відвідати пам'ятник у вигляді лавки, на якій перехожі можуть посидіти поруч із постаттю поетки, принагідно зацікавившись її творчою спадщиною, та більше дізнатися про її долю, адже авторці було відведено прожити на землі лише 32 роки.

Через стрес внаслідок воєнних подій наприкінці війни та тяжкі фізичні обставини переховування у підвалах здоров'я дівчини значно похитнулося, що й призвело до запалення суглобів, ендокардиту й невиліковної вади серця. Самотність, викликана навчанням удома та постійним перебуванням у лікарнях, постійна відірваність від соціального середовища однолітків спонукала її до пошуків «Іншого» у поетичному слові та відвертого фізичного прагнення відбутися як дівчина/жінка. Саме це й визначило з біографічного боку специфіку її поезії, зокрема мотиви і тематику творів, а також наклало слід на формування образу ліричної героїні.

Калина Блажейовська підкреслює, що сентиментальний образ Посвятовської, який пробують намалювати у своїй уяві читачі, – це всього лиш міф: *«Через свої вірші про кохання та ранню смерть Посвятовська оточена ореолом сентиментальності. Але краще познайомившись з її біографією, можна побачити й інший образ – вона була дошкульною, егоцентричною, впертою. І мушу визнати, що цей другий образ Посвятовської приваблює мене більше»* [2].

Три збірки було видано за життя поетки: «Гімн ідолопоклонству» (1958 р.), «День сьогоднішній» (1963 р.), «Ода до рук» (1966 р.). Також цілком оригінальним стало посмертне видання «Ще один спогад» (1968 р.), натомість

усі наступні збірки стали перевиданням вже опублікованої спадщини. Від видання першої її збірки поезій в 1958 р. до останніх днів життя минуло заaledве дев'ять років, тож у цей період мисткиня уклала всі можливі ресурси свого таланту і натхнення. Окрім цього, варто згадати її репортаж «Американський записник» («Współczesność», 1961 р., № 23), збірку автобіографічної прози «Розповідь для приятеля» з 1967 р., оповідання «Синій птах» (1966 р.) та «Знайомий з Котору» (1968 р.), а також незакінчені драми.

У всіх цих творах образу жінки, змалюванню її почуттів, життєвих перипетій присвячено першочергове місце, тому ми не можемо залишити поза увагою біографічні етапи, які цьому вибору безпосередньо сприяли.

Вірші Г. Посвятовської іноді містять прямі посилання на неї, що з методологічного погляду підтверджує необхідність аналізу поетичного тексту крізь призму особистого досвіду авторки:

*Halina Poświatowska to jest podobno człowiek
i podobno ma umrzeć jak wielu przed nią ludzi
Halina Poświatowska właśnie teraz się trudzi
nad własnym umieraniem* [39, с. 500].

Вірш написаний в 1958 р. у Філадельфії, де вона перебувала у лікарні.

Б. Можинська-Вжосек, простежуючи вплив біографізму на формування поетики творів Посвятовської, зауважує: «У поетичному світі Галини Посвятовської немає місця для соціальних, політичних чи історичних подій. Вона зосереджується на собі, власному тілі, житті та почуттях. У створеній реальності вона є об'єктом пізнання, суб'єктом спостереження та системою відліку» [24, с. 422]. У цьому тематичному та проблематичному ключі розвивався її талант.

Прізвище Посвятовська у Галини Миги з'явилося не як творчий псевдонім, а також мало біографічне підґрунтя. Дівчина, перебуваючи на лікуванні в санаторії, познайомилася зі своїм майбутнім чоловіком Адольфом Посвятовським, студентом кіношколи у Лодзі, який також був позначений стражданнями невиліковної хвороби серця. Їхній ранній шлюб у 1954 р. став

своєрідним протестом проти минулості стосунків та короткоплинності життя. Школу поетка закінчила екстерном у 1955 р. Попри застереження близьких, закохана пара одружилася і прожила разом несповна два роки, до смерті Адольфа. Його відхід у засвіти наклав незгладиму печать на творче світосприйняття молодої поетки.

Перші вірші Галини Посвятовської («Щастя», «Людина з Аннапурни») були опубліковані в «Газеті Ченстоховській» у грудні 1956 р. Завдяки зусиллям багатьох людей доброї волі, зокрема професора Юліана Александровича з краківської клініки та польської громади в Америці на чолі з Юзефом Віттліном, влітку 1958 р. Посвятовська вирушила до Сполучених Штатів, де в листопаді перенесла операцію на серці, яка покращила її самопочуття та продовжила життя на кілька років. Вона не повернулася до Польщі одразу; отримала стипендію та навчалася в Сміт-коледжі в Нортгемптоні.

Г. Посвятовська повернулася до Польщі в липні 1961 р., хоча в Каліфорнії пропонували їй залишитися на американській землі назавжди і навчатися в докторантурі. Поселившись у Будинку літератора в Кракові, вона продовжила навчання на факультеті філософії та історії Ягеллонського університету, отримавши ступінь магістра філософії в 1963 р. У 1964 р. вона почала працювати асистентом на факультеті. Дівчина ще кілька разів подорожувала, писала та публікувала нові праці, але її здоров'я погіршувалося. Вона вирішила перенести ще одну операцію, цього разу у Варшаві; померла через кілька днів, 11 жовтня 1967 р. Її поховали на цвинтарі Святого Роха в Ченстохові.

Документальні свідчення про поетку (свідоцтво про народження, виписка з історії хвороби, покажчик, посвідчення особи, видавничі договори тощо) та фотографії знаходяться в «Будинку поезії» – Музеї Галини Посвятовської в Ченстохові, відкритому у 2007 р.

Польський поет Станіслав Грохов'як, який писав рецензії на вірші Посвятовської, був у неї закоханий, також поетці не бракувало уваги й інших чоловіків. З цього приводу маємо зразок інтимної лірики і самого Грохов'яка, який присвятив своїй коханій такі слова лірично-філософського змісту:

*Не в тому відчай,
Що забуваємо прекрасних своїх померлих.*

(...)

*Розлука в тому,
Що вони забули про нас раніше [3, с. 6].*

Віслава Шимборська, яку професор Александрович попросив рецензувати вірші своєї молодшої пацієнтки з Ченстохови (Шимборська тоді була редакторкою відділу поезії «Життя літературне»), пам'ятала як особу Посвятовської, так і суттєву рису її ставлення до життя: *«Потім я зустріла Галіну. Вона була дуже гарною дівчиною, з надзвичайними манерами, з почуттям гумору, яке в її ситуації було чимось більшим, ніж просто почуттям гумору»* [14, с. 193].

Авторка «Гімну ідолопоклонству» сама бере на себе роль коментатора власного життя у вище згаданій «Розповіді для друга», яку Гражина Борковська назвала *«жанровим гібридом – це автобіографія, щоденник, лист, оповідь, казка, розмова, спогад»* – і яку, завдяки своїй поетичній побудові, *«сильно метафоризовану, схильну до узагальнень»*, вона трактує як *«автобіографічну елегію»* [14, с. 196].

Ранній шлюб із А. Посвятовським не був єдиним сімейним союзом Галини – в останні роки життя вона співжила з колишнім чоловіком А. Свірщинської. У творах і біографії згадуються й інші інтимні відносини поетки з чоловіками у Польщі та закордоном, про які вона відверто розповідала. Складається враження що Г. Посвятовська поспішала жити, а почуття кохання пов'язувала передусім з розкішшю тіла, звідки й виникає всепроникний еротизм її віршів.

Підсумовуюючи, можемо ствердити, що своєю життєвою та творчою поставою, попри всі перенесені страждання, Г. Посвятовська слугувала прикладом відваги, незламності, рішучості для інших митців, оскільки вміло долала не лише зовнішні, але й внутрішні перешкоди письменницького фаху.

Створений нею індивідуальний поетичний стиль був справді неповторним з огляду на особливості життєпису і гендерні устремління.

Висновки до Розділу 1

Підсумовуючи, варто зазначити, що сучасна польська поезія, написана жінками, відіграє ключову роль у формуванні нових літературних тенденцій. Її різні обличчя формовані світоглядами сучасних поеток, які по-різному висвітлювали у своїх поетичних рядках ідеї феміністичного змісту.

У колі цих мисткинь важливе місце відведено Галині Посвятовській, для якої проблематика гендеру була важливою з кількох причин.

Перші, – біографічні, – чинники зіграли важливу роль у формуванні ставлення поетки до себе і оточення, а найчастіше це були інші хворі жінки, з якими вона проводила більшість часу в медичних закладах. Гуманістичні мотиви спонукали Посвятовську назвати втрачених людей поіменно або ж змалювати універсальний образ жінки, приреченої на страждання, проте здатної боротися і не втрачати надії. Другим мотиваційним аспектом для Посвятовської були пошуки власного «я» в філософському та інтелектуальному контексті.

Зважаючи на факт численних фемінних дискурсів у польській поезії сьогодення, варто пам'ятати про важливі точки перетину інтимної лірики Г. Посвятовської з творчим доробком Зузанни Гінчанки, В. Шимборської, М. Лебди, М. Гілар тощо.

Наші дослідження доводять, що Г. Посвятовська не була одинокою у пошуках вираження жіночого начала крізь призму поетичного слова. Можна сміливо ствердити, що силу її лірики формувала суспільна думка, хоча і сама авторка на цю думку мала значний і незаперечний вплив.

На питання, чим же вирізнялася інтимна лірика досліджуваної нами поетки на загальному літературному тлі, ми зробили спробу відповісти у наступній, другій частині нашого дослідження, звернувши увагу на поетику та стилістичні особливості опрацьованого текстового масиву.

РОЗДІЛ 2

ЖІНОЧА ПАЛІТРА ЛІРИКИ ГАЛИНИ ПОСВЯТОВСЬКОЇ

2.1. Інтимність та еротизм поезії Г. Посвятовської

Серед головних мотивів творчості Г. Посвятовської варто виділити еротизм, який створює ауру інтимності, поєднуючи тілесні та духовні мотиви.

Поетизація тілесності стає однією з проблем польської літератури ХХ ст. Вона відкриває нові перспективи переоцінки розуму, раціоналізму, пропагує свободу мистецтва, звертає увагу на двозначність вираження поетики тіла у попередні епохи, заохочує до еротичної відкритості [42, с. 28].

Нові відкриття цієї тематики, зокрема, детально представлені в дослідженнях познанської науковиці Беати Пшимушали, яка реактивує тематику тілесності в літературі з огляду на сучасні суспільні тенденції, у цьому руслі розглядаючи теж лірику Г. Посвятовської («Пошуки дотику. Проблематика тіла у польській сучасній поезії») [42].

Тілесність – це призма, яка, фокусуючись, розщеплює безліч дискурсів про людину та її ідентичність. Крізь неї ми можемо поглянути на сучасну поезію як на простір культурного залучення соматичності, як на простір взаємопроникнення сакрального та профанного. Таким чином, тіло як тема перестає бути лише об'єктом опису та роздумів, а стає також способом пізнання себе, «Іншого» та навколишньої реальності. Це розширення конотацій створює нові можливості для досліджень, про що з-поміж іншого свідчить опрацювання Б. Пшимушали.

У міркуваннях про тілесність людини можна виділити дві протилежні, але водночас домінуючі антропологічні парадигми: картезіанську та фрейдівську. Основою першої була дуалістична концепція існування. Згідно з нею, людина складається з двох різних субстанцій: *res cognitas* (свідомої субстанції, тобто душі, позбавленої просторовості і є джерелом) і *res extensa* (просторової і несвідомої субстанції). Наслідком такої концепції було позбавлення суб'єкта

тіла, бо те, чим був суб'єкт, було чимось іншим, ніж тіло. Сучасний посткартезіанський дуалізм продовжується трьома способами.

Посилаючись на працю Е. Грош *«Volatile Bodies»*, Моніка Бакке стверджує: *«По-перше, тіло є предметом детальних досліджень, які ізолюють його, щоб воно було хорошим прикладом обґрунтованих досліджуваних проблем, ігноруючи при цьому все багатство і запутаність тіл. По-друге, тіло метафоризоване: тіло як інструмент свідомості, тіло як оболонка, віддана у розпорядження душі тощо. Тіло, розглянуте таким чином, є пасивним об'єктом чужих впливів, його інерція провокує маніпуляції. По-третє, тіло є засобом вираження – повідомленням. Потік інформації є двостороннім: зсередини організму назовні і навпаки. (...) Тут ігноруються такі можливості тіла, як вплив на емоції, відчуття, думки»* [6, с. 13–14].

Сучасний посткартезіанський дуалізм передбачає абсолютну перевагу свідомості, яка є полем діяльності мислячого суб'єкта, над тілесністю, несвідомою матерією. Цю парадигму відкринули Фройд та його наступники. Психоаналітична концепція суб'єкта передбачає, що тіло і свідомість, взаємодіючи між собою, становлять єдине ціле. Більше того, соматичність, як і суб'єктність, не даються людині в момент народження у повністю сформованому і остаточному вигляді. Спосіб існування тіла і свідомості має динамічний характер; це процес поступового виникнення, перетворення і зникнення.

Можна виділити чотири фази розвитку суб'єктності, на які звертає увагу Моніка Бакке: 1) фаза сприйняття тіла, яке його ще не сприймає як інтегровану форму, але пізнає і відчуває його як тіло в частинах: розбите і розчленоване, окремі органи якого є чужими і далекими одне одному, становлячи світи самі по собі; 2) фаза – це момент інтеграції, в якому суб'єкт відкриває себе як ціле в дзеркальному відображенні; я стає мислячим суб'єктом, який розміщує себе в тілі і водночас ідентифікує себе з тілом; 3) фаза – це момент, в якому його відкидає все нечисте, брудне і заборонене, що воно повинно усунути, щоб стабілізувати щойно сформовану ідентичність; це час народження соціального

тіла, яке було цивілізоване в процесі зіткнення приватного з публічним, індивідуального з колективним, природного з культурним і, нарешті, розумового з тілесним; 4) фаза – це період, в якому виявляється «я» дискурсу шляхом витіснення первинної материнської сфери на користь батьківського права [6, с. 13–20]. Отже, в психоаналітичній концепції «я» не виражається через цілісну ідентичність чи особистість, а більше схоже на гераклітівську річку, в якій буття замінюється ставанням, а існування — переходом від однієї форми існування до іншої. Суб'єкт піддається сильному тиску з боку культури (супер-его), а також нестримної, керованої інстинктами природи (ід). Це означає, що фрейдівське «я» перестало бути чітким і раціональним, а відкрило в собі темне і захоплююче ядро темряви.

Беата Пшимушала запропонувала скасувати цю бінарну опозицію в дискурсі про тілесність. Зокрема, вона пише: *«Розгляд сучасної поезії в цьому контексті, можливо, дозволить побачити формування мислення про своє «я» у зв'язку з чимось «ти». «Реляційна ідентичність» (розвиток власної особистості завдяки контактам з іншими), «відкрите тіло» (експонування утопії повної автономії), «тіло, тобто ідентичність» (поворот у бік динамічної ідентичності) – це найважливіші проблеми філософських інтерпретацій соматичності в перспективі діалогічного підходу»* [42, с. 21]. Ця дослідницька оптика поєднує філософський та релігійний дискурс, а презентація сучасної поезії збагачується теологічним контекстом.

Читання творів Свірщинської, Мілоша, Ружевича, Каменської, Гроховяка, Герберта, Пасерба, Посвятовської, Воячка, Баранчака та Криницького дозволяє продемонструвати безперервність роздумів над ідентичністю як важливою проблемою сучасної та постмодерної свідомості. Образ суб'єкта, що вимальовується з цих аналізів, ґрунтується насамперед на стосунках з іншою людиною (стосунках, що належать до тілесної кондиції) як неодмінному вимірі представлення особистості: адже вона завжди є кимось «для когось», кимось «з кимось». Діалогічний вимір нашого життя авторка книги представляє в контексті, зокрема, думок Еммануеля Левінаса, поєднуючи таким чином

культурну, філософську, теологічну та літературознавчу перспективи проведених інтерпретацій. Такий антропологічний дослідницький проект охоплює поезію, що висвітлює тілесність як вид екзистенційного запису: виходячи з поетики тексту, аналіз категорій інтимності, соматичного виміру обличчя, прагнення дотику веде до «вірша-жесту», що шукає іншу людину. Представлена таким чином «поезія тіла» продовжує лінію Лесьмяна в сучасній поезії – відмінну як від авангардного оголення тіла, так і від його постмодерністської віртуалізації – і водночас є своєрідним мостом між модерністю та постмодерністю.

На його думку, другою важливою категорією створення образу жінки у співвіднесення з картинами природи є акватичне протікання, присутність води в житті жінки, її зв'язок з віталізмом м'язів.

Зважаючи на ці візії, Б. Можинська-Вжосек так характеризує ставлення Г. Посвятовської до власного тіла, з якого виростає цілий спектр її еротичних відчуттів, оспіваних у віршах: *«Спостереження за феноменом функціонування власного тіла викликає згоду, захоплення та автоеротику. Ці почуття не обмежуються бездумним переживанням краси. Вони виражають ставлення поетки, демонструючи глибину переживання, що відповідає силі прихильності та захоплення, спричинених повнотою виразної форми власного тіла перед обличчям страждань та безпосередньої небезпеки»* [24, с. 424–425].

Поезії Посвятовської бракує романтичної ніжності та темних, химерних символів національного визволення чи язичництва. Життя, смерть і хвороба потужно та чітко виражені в її реалізмі. Вона також уникає модерністських уявлень про світ, надаючи конкретної форми своїм реченням, почуттям і сентенціям.

З цього приводу Михалина Смичинська зазначає: *«Поезії Галини Посвятовської бракує сильного, традиційно зрозумілого ритму, побудованого за допомогою точної рими або (силабової) тоніки. Натомість поетеса використала модель скупого, суворого вірша, запропоновану Тадеушем Ружевичем»* [45, с. 571].

«Інший» спонукає її до діалогу та зустрічі, тож поетка робить висновок у віршованій формі смислотворення:

do ciebie poprzez czas

czasem tak blisko że dotykam

nie wiem gdzie się kończy pamięć

a zaczyna rzeczywistość [39, с. 168].

У цьому фрагменті вірша ми маємо справу з уявою митця, яка стає відображенням реальності та буття. Погляд у минуле має слугувати побудові сьогодення, в якому не бракує іншої людини. Категорія пам'яті логічно доповнює екологічні візії Посвятовської, при цьому ядеться як про пам'ять особистості зокрема, так і пам'ять всієї спільноти – народу, нації, пограничного середовища, континентальної спільноти, людства – загалом.

Серед головних еротичних знаків у віршах Г. Посвятовської є тактильний контакт з іншою особою, який ми можемо образно окреслити як «доторкання» («дотик»). При цьому Михалина Смичинська пропонує віднести його до авторських філософських категорій: «У творчій філософії Галіни Посвятовської на перший план виходить питання орієнтації щодо себе, світу та інших людей через дотик» [45, с. 574].

Підтверджує це фрагмент вірша «*** (do ciebie)» зі збірки «Dzień Dzisiejszy» («День сьогоднішній») Г. Посвятовської:

do ciebie

poprzez czas

czasem tak blisko

że dotykam

nie wiem

gdzie się kończy pamięć

a zaczyna rzeczywistość [40, с. 211].

Цей вид еротичного прояву чуттів виражений не тільки на фізичному рівні, а й передусім позначений філософією стосунків між людьми. Ця проблематика належить до кола тактильної антропології.

Авторка еротичної та інтимної поезії наголошувала на первісній та елементарній природі тактильного досвіду, відсутність якого заважає людині жити. Це стосується лише дотику, оскільки дефекти інших органів чуття перешкоджають сприйняттю реальності, але не виключають його. Письменниця прагнула за допомогою дотику уприсутнити Іншого у своєму сповненому хвороби і страждань житті. Це виводило її за рамки пуританських, відтак Г. Посвятовська мала відвагу відверто говорити про те, про що інші мисткині воліли мовчати. Переступати табу як кредо життєвої філософії – таким було її поетичне кредо.

Досвід тактильної присутності іншої людини у житті Г. Посвятовської має не лише позитивні конотації, а й вводить читача у простір трансцендентного, як бачимо це у вірші «Дисонанс»:

*такий малий світ
він має тільки три поверхи
на найвищому знаходишся ти
дихаєш важко
поруч стоїть вічність
темна*

*через силу по сходах
іду в довгій сорочці
витираю рот
теплою вологою рукою
затуляю рот
за мною
йде вічність
ми обидві*

зупиняємось під твоїми дверима

(...)

Чому так важко померти? [3, с. 27].

Усі проаналізовані нами вірші Посвятовської несуть у собі слід явного чи прихованого діалогу. Це перш за все діалог з іншою особою, проте він настільки образно насичений, що нам важко відгадати у ньому, кому з реальних осіб ці слова могли бути адресовані. Тому варто аналізувати світовідчуття абстрактної ліричної героїні, з яким певною мірою покривається візія світу самої авторки. Окрім цього, авторка веде діалог сама з собою, спілкується з довколишнім світом, із частинами свого тіла. Тож маємо справу з філософським, універсальним типом еротиків, які, попри значну долю суб'єктивності та динамізму трансформацій, на художньому рівні переходять у категорію типізації стосунків між двома індивідами.

стопи не мають імен

ідуть [3, с. 57].

Саме так варто інтерпретувати один з найвідоміших і найвідвертіших в еротичному плані віршів Г. Посвятовської «Дзеркало», в якому провідною думкою є усвідомлення авторкою власного інтимного начала: «*я зачарована красою свого тіла*» [3, с. 34].

Певною мірою здається суперечливим на тлі загальної картини образотворення вірш «Монолог», якщо зважати на те, що зазвичай монологічне мовлення цій поетці не властиве. Однак, проаналізувавши його художньо-стилістичні особливості, доходимо до висновку, що маємо справу із черговою спробою втілення внутрішнього діалогу жінки з самою собою. У формальному вимірі це монолог Бога, який заявляє про власну самотність. Проте його можна також потрактувати як прихований діалог Господа з жінкою і підтвердження того, що Він її розуміє.

у людей є я

а в мене тільки ластівки [3, с. 52].

Інтимну лірику Г. Посвятовської зараховуємо до соматичної літератури, у якій на першому плані експонується людське тіло, а вже на його тлі осмислюються всі інші аспекти людського буття. Як заявляє сама авторка інтимної лірики, її поезія має три джерела: туга, відчуття самотності та біль, який залишається переживанням, тісно пов'язаним зі станом тіла [45, с. 578].

Як наголошує Ян Пьотровяк, *«Досвід тіла і через тіло у творчості Галини Посвятовської ніби має вагу заповіту – поетичного запису боротьби людини з жорстокими веліннями долі»* [35, с. 8].

Її шекспірівська Джульєта переспівана на новий лад, з обов'язковою потребою ліричної героїні пережити тілесну розкіш, що їй не судилося. Тому трагізм класичної драми у Г. Посвятовської розглянутий інакше – передусім у тактильному, а потім вже у духовному просторі. Такий погляд порушує літературні стереотипи і виводить читача на новий, несподіваний рівень трактування жінки.

Подібну авторську інтерпретацію простежуємо у вірші, який асоціюється з класичною любовною історією про Трістана та Ізольду. Її лірична героїня – це Ізольда, яка згасає на лікарняному ліжку, що поглиблює трагічність подій:

*тут Ізольда лежить білява
з золотою косою дівчина
ніч в лікарні горить яскраво
(...)
знаю що неминуче настане
перш ніж зблисне день у шибках
золота тінь на ліжку легка
за вікном шепіт вітру – Трістане* [3, с. 79].

Таким чином поетка демонструє свій життєвий виклик, сприйнятий крізь призму потреб людського тіла і душі в єдності та гармонійному поєднанні, але водночас і виклик усіх невиліковно хворих жінок, які потребують розуміння і сприйняття, що більше – усіх жінок, незалежно від стану здоров'я, оскільки поетка прагне осмислити внутрішні прагнення жінки.

Ключове місце у стражданні тіла, на думку Г. Посвятовської, відведене серцю і рукам.

Серце тут згадується з двох однаково важливих причин. По-перше, це головний орган людських почувань, яке легко вразити розчаруваннями, самотністю, нерозділеними почуттями чи зрадою. По-друге, саме серце було причиною страждань і хвороби самої Посвятовської, тож воєна зверталася до нього як до окремої живої істоти, від якої залежала кількість наступних днів і років, проведених поеткою на землі.

- 1) *обережно я несу своє серце
як відсічену голову святого Івана
танцює земля піді мною
а серце моє – амеба [3, с. 74].*
- 2) *моє серце – кровожерливий звір
його голодний крик супроводжує мене всюди
в будь-якому місці та в кожному сні
теплим м'ясом я годую свої серце [3, с. 100].*
- 3) *моє серце – абсолютний володар
ах як воно порядкує
затуляє мені весь світ [3, с. 101].*

Ця система образів людського серця як метафорично описаного птаха, хиткого хронометра, кровожерливого звіра, амеби, володаря тощо свідчить про інтимність поетичного мовлення поетки, яка все розглядає у ретроспективі буття.

До своїх рук (долонь, пальців, зап'ясть) вона звертається дуже зворушливо, акцентуючи увагу на їхній ніжності, пережитих випробуваннях, необхідності їхніх дотиків, завдяки чому твориться можливість зустрічі з руками «Іншого».

*Так, Посвятовська зауважує:
руки мої, стільки разів ви торкалися
холонучих долонь померлих і теплих сильних*

живих долонь [3, с. 71].

Окрему інтимну функцію у віршах Г. Посвятовської виконують вуста, передусім призначені для поцілунків. Це ще один важливий елемент тактильного світовідчуття і світовираження. У віршах, які ми проаналізували, знаходимо два види уст – ліричної героїні та «Іншого», контакту з яким ця героїня потребує.

Якщо піходити до лірики Г. Посвятовської з боку статистики, то можна відзначити, що попри важливість серця і рук, кількісно образ вуст переважає усі інші художні засоби, що свідчить про інтимний характер створених поеткою рядків. Дотик вустами – це переступання межі чийогось внутрішнього простору, особистих меж, встановлених особою, про що сказано у вірші «оселитися би...»:

*тож губами не торкнуся
щоб не сполохати* [3, с. 64].

Лірична героїня відкривається на дотик вуст коханого, відповідаючи йому взаємністю, однак образ її власних вуст дещо інший – вони налиті кров'ю, що мало б у цьому випадку символізувати повноту життя і спраглості, проте підсвідомо виводить авторку на рівень відчуття приреченості, коли вона вустами відміряє, скільки часу їй ще відведено на цій землі:

*я палаю зеленими повнями
день померлий незрячий прийшов
раптом знаєш – червоні уста мої –
смаком солі підступить кров* [3, с. 20].

Тому частини людського тіла у ліриці Г. Посвятовської мають чітко прописані фізіологічні елементи, які використані з метою поєднати почуття любові з філософією буття.

2.2. Жінка перед лицем хвороби та смерті

Галина Посвятовська стала першою польською поеткою, яка мала відвагу відверто писати про хворобу та смерть. Причиною цього був власний досвід мисткині, її фаталізм сприйняття світу і розуміння, що кожній людині, а особливо їй, відведено на Землі мало часу. Внаслідок цього авторка віршів

танатичного змісту відкинула романтичну поетику і заявила про свої чуття відкрито і певною мірою провокативно.

З огляду на це дослідниця Гражина Борковська дорікала іншим біографам Г. Посвятовської, що вони зосереджувалися на важких перипетіях долі поетки і мало звертали увагу на особливості її поетики [10]. Варто підкреслити, що внаслідок постійної боротьби Посвятовської з хворобою виникло неповторне сплетіння еротичних і танатичних мотивів, що виділяє її лірику на тлі іншої жіночої поезії ХХ ст.

Психоаналітичні елементи зв'язку молодої жінки із матір'ю виходять тут поза стандартні схеми вибору чоловіка. Співрозуміння матері та дочки відкриває юну особу на відвертість інтимних почуттів у передчутті швидкого відходу.

Януш Яворський, близький приятель поетки, присвятив їй один із віршів («***»), в якому метафоричний образ смерті порівняв із голодним і хижим яструбом, який не має жалю і неминуче здобуде свою жертву. Зокрема він писав:

*Tylko świadomość bliskiej śmierci
wisi nad Tobą jak głodny jastrząb
nie umiejąc spłoszyć tego ptaka
odchodzi niezauważony* [39, с. 208].

Участью друзів, близьких, знайомих було помічне споглядання, неможливість змінити долю. Тому виникало таке безмежне розуміння, що молода жінка має право на глибину фізичного потягу, біологічну повноту, якої не матиме змоги переживати уже невдовзі.

Однією з головних ознак філософського підходу Г. Посвятовської до світу, поезії, життя є минулість (проминання). Особливо яскраво вона продемонструвала це у ліриці «Koniugacja» («Відмінювання дієслів»).

Koniugacja

*ja minę
ty miniesz
on minie
mijamy*

mijajmy

woda liście umyła olszynie

nad wodą

olszyna

czerwona

zmarzła moknie

mijam

mijas

mija

a zawsze tak samotnie

minęłaś

minęłam

już nas nie ma

a ten szum wyżej

to wiatr

on tak będzie jeszcze wieczność wiał

nad nami

nad wodą

nad ziemią [36].

Це вірш про швидкоплинність, ностальгію та сум. Ліричний суб'єкт відмінює дієслово «проходити» («mijać») та використовує анафору (однакові початки рядків). У першій строфі використовуються майбутній час однини та теперішній час множини, тоді як в останній – минулий час в обох числах. Між роздумами про тривалість зображено дерево – вільху. Це дерево може символізувати в'янення природи, якого час також не щадить.

Маючи невиліковну хворобу серця, Галина Посвятовська уточнює питання людської швидкоплинності, входячи у сферу філософських понять. Тому у вірші «Konіugacja» («Відмінювання») вона символічно розвиває цю тему крізь призму граматики.

Спираючись на цю тему швидкоплинності життя, поетка розвиває концепт смерті, показаної як доля, що загрожує молодій людині, якій все ще доведеться створювати, любити та будувати свій власний внутрішній, позбавлений дому простір. Її можливість проживати життя у всій повноті зіштовхується у внутрішньому та зовнішньому видах конфлікту з загальноприйнятими засадами моралі та пуританства, суспільною думкою, стеретипним образом жінки у літературі та всіх галузях суспільної діяльності. Саме це спонукає авторку до відвертості, протистояння, щирості і подекуди глузливої реакції на осуд її опонентів у цьому наперед визначеному діалозі.

Бунт, що впливає з цих авторських тривог, викривається як еротизм, інтимність почуттів та постійний пошук «Іншого», який міг би зрозуміти, підтримати та бути поруч. На цьому рівні поєднання вмирання та еротики природа відіграє значну роль, чому варто присвятити окремий підрозділ дослідження.

Михалина Смичинська звертає увагу на той факт, що «Авторка «Оди рукам» (...) не шукає метафізичних виправдань для страждань. Біль, на її думку, глибоко вкорінений у тілі, і тому його слід переживати якомога чуттєвіше, і саме так це перекладається в тексті пісні «Я розрізав апельсин болю...» [45, с. 575–576]. Текст також супроводжується простою, але аж ніяк не спрощеною, філософією переживання фізичних страждань, які потрібно розділити *«sprawiedliwie na pół»* («справедливо навпіл») [40, с. 325].

Беата Можинська-Вжосек в одній зі своїх публікацій («Piękno ciała zagrożonego w liryce Haliny Poświatowskiej») наголошує на фізичній надчутливості хворих осіб, яка у Посвятовської виражена у письменницькому таланті та ліричній спадщині. Зокрема, дослідниця пише: *«Тіло, яке перебуває в небезпеці, особливо надчутливе, спокушене коханням і пристрастю, приречене*

на біль і страждання» [24, с. 421]. З іншого боку, письменниця наголошує на його красі та довершеності, а також здатності любити.

Таким чином, виникає запитання, чи мисткиня могла б створити таку надвразливу та геніальну жіночу поезію, якби була здоровою, чи для неї були б важливими питання гендеру. На це важко відповісти однозначно, а поставлені питання радше є риторичними, хоч і цілком дискусійними, адже саме життєві обставини значною мірою визначають можливість креативного розкриття особистості. Таке саме запитання можна ставити і щодо створення найгеніальніших драм Лесі Українки, написаних у години великих фізичних страждань. Маємо на увазі передусім «Касандру» та «Лісову пісню». Як бачимо, паралелі між творчістю Посвятовської та Лесі Українки мають вагоме філософське і мистецьке підґрунтя і беруть початок з подібності людських доль.

На основі проаналізованих образів доходимо до висновку, що у випадку з лірикою Г. Посвятовської маємо справу із чітко прописаними у ній концептами хвороби та смерті/минулості. Цей танатичний характер виражений в інтимних віршах (еротиках) на різних рівнях і, що варто відзначити, кожного разу вражає своєю простотою і водночас прямоотою та безпосередністю.

Б. Можинська-Вжосек, аналізуючи метафоричний рівень концепта хвороби у ліриці Г. Посвятовської, зазначає: *«Перш за все, виділяються метафоричні зв'язки, які намагаються глибше визначити специфіку хвороби, зосереджуючись на конкретному типі дисфункції, її симптомах та наслідках. Вони конструюють дуже чітке спростування принципів суб'єктивного функціонування під час хвороби. Вони підкреслюють багатогранні асоціації зі зменшенням, нестачею, втратою та самотністю. Такі метафори розвиваються як група тропів, що представляють пацієнта, вказуючи на його суб'єктивне сприйняття себе, насамперед через тіло та його крихкість. Варіанти, що виникають в результаті цього типу семантичних інновацій, характеризуються слабкістю, її різними типами інтенсивності, необхідністю підкорятися ритму, заданому хворобою, подальшими нападами та їх полегшенням, але часто також присутнє бажання вийти за межі тілесності,*

дистанціюватися від недосконалості та дистанціюватися від матеріальності існування» [23, с. 176].

Серед концептичних структур у віршах Посвятовської важливе місце займає прощання з іншою особою, яка відходить до вічності. У випадку з досліджуваною нами авторкою це були здебільшого молоді люди, доля яких обірвалася несподівано швидко. Передусім це перший чоловік поетки, з яким вона прожила дуже короткий період і який мав надію боротися за своє кохання, водночас переборюючи хворобу, проте кінець виявився трагічний.

*це наші смерті
однакові
чотирикутно припечатані
на червоних боках кам'яниць
камінню віддані
відречені
самотні [3, с. 18].*

З не меншою турботою і тугою Посвятовська похилялася над хворими людьми, особливо молодими жінками, які відходили у вічність на її очах.

*цієї жінки вже немає
ця жінка проминула
забираючи з собою
вишите дзвіночками ім'я
Марія [3, с. 89].*

Як бачимо, більшість із написаних Посвятовською віршів присвячені смерті саме жінок, у більшості випадків безіменних, або, як у цьому поетичному фрагменті, – із окресленим іменем, щоб вона могла назавжди залишитися у пам'яті живих. Таке похиляння над долею жінки («доля цієї жінки плід...» [3, с. 89]) і над власною долею є особливістю гендерної візії поетки, вираженої на художньому (метафоричному) і світоглядному (концептичному) рівнях.

У творчості Галини Посвятовської можна знайти багато прикладів метафор, що викликають асоціації з образами «тіла як об'єкта» та «тіла як

контейнера». Специфіка цих метафор визначається використанням прийменника «в» та використанням послідовностей зіставлень із просторами на перетині природи та культури.

Це також додатково визначається точною та множинною характеристикою ураженого органу, що забезпечує йому центральне місце в поетичних конкретизаціях тіла, на що звертає увагу в своїх дослідженнях Б. Можинська-Вжосек [23, с. 183].

Так, у поетичному зображенні тіла в поезії Г. Посвятовської шкіра показана як його межа. Метафори, серед іншого, конкретизують її перетин: *«стисни міцніше зуби / на моїй руці / зіри шкіру – вона заважає»* [24, с. 172].

Гражина Петрушевська-Кобеля продовжує лінію досліджень концепту минулості та хвороби у таких словах: *«Спроба розпізнати себе в цьому незвичайному стані конкретизується набором образних значень, що натякають на ув'язнення в хворому тілі, його матерії та конкретний спосіб звільнення від нього»* [32, с. 173].

Розробляючи цю спробу сміливо подолати обмеження власного тіла, дистанціюватися від посилення, тривожних змін, досліджувана нами письменниця підкреслює бажання звільнитися від відчуття безпорадності та його експансивності. Г. Посвятовська, конструюючи порушення стереотипного самопізнання, дуже чітко демонструючи ритуал оголення, регулярне порушення цілісності тіла, підкреслює готовність відмовитися від аспекту, центрального для формування ідентичності – суб'єктивної відокремленості. Натомість вона отримує здатність протистояти матеріальності існування на принципах, які вона встановлює. Вона повертає собі контроль і долає страх перед невідомим, позбавляючись відчуття проминання. За таких обставин авторка сприймає смерть не як щось трагічне, а радше як натуральний порядок, у коло якого вона вписана особисто і вписані всі ті, кого вона любить.

До цього висновку, як бачимо з віршів, Посвятовська прийшла не відразу, оскільки перші її твори – це негація смерті, протест проти неминучості долі, бажання чим побільше пізнати і дати людству, щоб прикрити візію смерті

грандіозними життєвими проєктами. Однак з часом поетка погоджується з неминучістю природи буття, в яке вона вписана. Тому можемо ствердити, що вписаний у її творчість концепт смерті постійно еволюціонує. Наприкінці життєвого шляху у її віршах з'являється образ теплої та живої землі, а сходження донизу є обов'язковою умовою духовного розвитку.

Ще один із аспектів розуміння власної минулості у письменниці на початку творчого шляху виражався у формі евфемізації смерті, прикрашання її сутності. *«Ранній період її творчості (1956-1958) характеризується динамічною, чесною та сміливою реакцією на смерть, страх і самотність з неприхованою, чуттєвою та палкою любов'ю. Пристрасною, ідолопоклонницькою одержимістю собою та власною фізичністю. Захопленням красою тіла та життя, інтенсивним переживанням цього»*, – зазначає з цього приводу Б. Можинська-Вжосек [24, с. 428].

Проте з роками Г. Посвятовська все відвертіше говорила про природу смерті, часто використовуючи елементи трупізму як одного з ключових способів відтворення дійсності. Ймовірно, тут значну роль відіграли перебування в лікарнях та санаторіях, де поетка постійно стикалася з натуралістичними картинами біологічного відходу людини зі світу.

неживе дерево

з останнім подихом

народило труп [3, с. 22].

З іншого боку, попри загострення натуралізму в поезії Г. Посвятовської, простежуємо у ній розуміння вічного повернення, яке переважає над нотами смутку, а безнадія уступає місце призвичаєнню до думки про відхід, на що вказує у своїх дослідженнях Йоанна Шевчик [47, с. 180].

У вірші «Маргаритки або біологічний цикл» («Margerytki albo cykl biologiczny») простежуємо різні етапи становлення людини у порівнянні з рослинним світом. Поетка заглиблюється у молодість, зрілість і старість, які зображені паралельно із денним рухом сонця. І людина, і квітка проходять

однакову кількість циклів і в тому самому порядку, тож філософський вимір цього образного відкриття можна поняттєво окреслити як «закони природи».

Так, танатичні уявлення динамічно відтворюють трансформацію лінійного часу у циклічність людського буття, що зрештою дозволяє авторці уникнути сумнівів і тривог, відчаю й безнадії, осмислити власний сенс у цій природній ієрархії, в якій вона так напружено та інтенсивно шукала своє місце і, як виникає зі змісту віршів, зрештою його знайшла.

«Бартош Сувінський називає її хтонічною поеткою, – стверджує українська перекладачка творів Г. Посвятовської Наталія Бельченко, – Тобто вона вбачала в колі перетворень життя-смерть мірило своїм діям. У циклі народження-помирання вона знайшла універсальний сенс. Тобто вона і магічно мислила, і намагалася психологічно якимось своє оточення зрозуміти, і дати розуміння себе» [1].

Підсумовуючи, прагнемо зазначити, що Г. Посвятовська у зображенні концепту смерті та проминання особливі паралелі провела із життям природи, внаслідок чого виникнула окрема система її екообразів, чому ми присвятили окрему частину дослідження.

2.3. Екологія творчого бачення

Поезія Галини Посвятовської вказує на важливість кожної миті в існуванні людини та всього довколишнього світу. Авторка своїми образами наголошує, що потрібно цінити усе те, що приходить до нас іззовні, не шукати виправдання власним слабкостям, реалізовувати своє життя у всій його повноті, не шукати легких шляхів для цієї самореалізації. Жінка у цьому світла займає особливе місце у формуванні історії, суспільної думки, емоційної та інтелектуальної сфери, філософського світосприйняття. Поетка пропонує читачеві інший погляд на проблему хвороби та смерті з огляду на єдність людини з оточенням, усім сущим. Це діаметральна зміна фемінних акцентів, в яких домінантою стає викристалізування міцної життєвої позиції жінки у суспільстві, де попередньо значна увага зверталася на патріархальні мотиви. Екзистенціна сутність

жіночого та природньої начал виникає із розуміння, що вони становлять одне ціле, а роль жінки-Берегині у сучасному світі набуває нових іпостасей з огляду на її новий статус у суспільстві, потреби, прагнення, відкриття нових способів самореалізації. Тим не менше, гендер в сучасній поезії наповнений інтимними мотивами, еротизмом, виявом жіночої природи на первинному та всіх похідних рівнях.

Простежуємо ці екологічні аспекти на рівні образу розквітлої землі, з якою ідентифікує себе авторка. Зокрема, вона пише про безіменність як вияв єдності з природою, коли категорії всього сущого зростаються в одне. Це і безіменна особа, і безіменне небо, безіменні зорі й земля:

*odkąd ptaki odfrunęły z moich słów
i gwiazdy zgasły
nie wiem jak nazwać
strach i śmierć i miłość*

*przyglądam się dłoniom
bezzadne
oplatają jedna drugą
i moje usta milczą*

*beziemienne
wyrasta nade mną niebo*

*i coraz bliższa
bez imienia
ziemia rozkwita [37].*

У віршах Г. Посвятовської більше туги, аніж радісних, щасливих нот, проте це почуття не позбавлене розсудливості, спокою, погодження з долею та зовнішнім порядком світу, який побудований за давно усталеною схемою. Поезія виникає тоді, коли прагматичність мислення стає недостатньою для розуміння

цих законів буття. Відтак акценти у Галини Посвятовської розставлені на світобудові та її доцільності. З іншого боку, поетка прагне зберегти дистанцію з «Іншим», виокремитися, заглибитися саме у свій внутрішній світ і залишити таким чином після себе слід у всесвіті. Інтимність цієї лірики має характер свідомо обраної самотності попри чисельні відсилання до присутності «Іншого» і необхідність його пошуку, а також тактильної присутності. При цьому тиша протиставлена болісному крикові, простота слів – складнощам довгих промов, визначеність шляху – розгубленості.

trzeba nam dużo prostych słów

jak

chleb

miłość

dobroć

aby ślepi w ciemności

nie zgubili

właściwej drogi

trzeba nam dużo ciszy ciszy

i w powietrzu i w myśli

abyśmy usłyszeli głos

cichy nieśmiały głos

gołębi

mrówek

ludzi

serc

i ich bolesny krzyk

pośród krzywd

pośród tego wszystkiego

co nie jest

*ani miłością
ani dobrocią
ani chlebem [37].*

Авторка ліричних замальовок запитує, чи є сенс у низькості людських поривань, чи самотність людини у суспільстві насправді виправдана, чи проминання всього живого має сенс. Вона усвідомлює, що почуття і розуміння минулості земного – природний стан людини. Відтак ставить запитання: чи людина сама себе обдурює, коли керується своєю чуттєвістю та імпульсами і чи дійсність є насправді такою, якою відображається у людській свідомості? Чим насправді є час? – запитує вона далі, пробуючи змалювати свій власний часопростір. Особливо це простежуємо у наступних рядках:

*żyje się tylko chwilę
a czas –
jest przezroczystą perlą
wypełnioną oddechem [37].*

Варто погодитися із думкою Матеуша Куцаба, який визначає екологічні мотиви Г. Посвятовської як квір-екологію (*queer ecology*), в межах якої розвинуто думку про хибність антропоцентризму і виключної місії людини як біологічної істоти в природному середовищі.

Зокрема, дослідник зауважує: «Можна розглядати м'ясо як категорію, що сприяє самоспогляданню. М'ясо, звичайно, є життєвою матерією у творі, але Посвятовська сигналізує про наявність насильства, яке вчиняється над тваринами, що вбиваються з метою отримання харчової здобичі. Їхній досвід закарбовується в крові («його голодний крик супроводжує мене всюди»). Формула м'ясності, хоч і може здаватися далекою від квір- та біофільних відносин, виявляється творчою для таких розпізнавань, оскільки сама онтологія м'яса чинить опір людській перцепції» [18, с. 196].

Тімоті Мортон, який описував користь теорії *queer* у її поєднанні з власне екологією, вказував, що спільною їхньою точкою дотику є інтимність. Це визначення допомагає чіткіше окреслити складні взаємозв'язки середовища та

місця у ньому людини як не менш складного біологічно-психологічного компонента [18, с. 192]. Такий підхід став запереченням гетеронормативних і патріархальних мотивів у сприйнятті гендеру в сучасній культурі (утім теж літературі).

Відтворення життєвого циклу у віршах Г. Посвятовської яскраво виражене в образі річкової течії, з якою авторка себе уособлює. Так, в поезії «ріка тече крізь мене...» назва твору стала своєрідним рефреном і поетичною анафорою, щоб читач уважніше приглянувся до самого процесу протікання коловороту життя [3, с. 84]. Атрибути зустрічі поетки з природою у цій ліричній замальовці: камінь («з безмежним терпінням камінь гладжу»), листя дерев («мию листя деревам»), пісок («пісок золотий виідаю»), котяча спина («гладжу рукою спину котячу»).

Ще один вияв акваобразів – це море, яке «*устами води голодними пестить землі шкіру потріскану*» [3, с. 53]. Його важливою прикметою є прохолода, яка перекликається із свіжістю почуттів ліричної героїні. В іншій поезії море перетворюється на звіра, який вгризається зубами в залізний борт корабля. Воно «*вигинає свій неспокійний хребет*» [3, с. 48], натомість у вірші «Мадригал» море цілком інше, оскільки в ньому «*зупинилася вода щоби потертися о стопи невідомого берега*» [3, с. 55]. Особливості водної тематики полягають у спорідненості ліричної героїні та самої авторки з цією стихією, яка є «*вічно жива, рухлива, бентежна, в ній мешкають риби й жуки-плавунці*» [3, с. 104].

*я не самотня
зі мною вода
яка дивиться моїми очима
усміхається моїми губами* [3, с. 62].

Разом з тим вода для Г. Посвятовської – це час, який спливає і живить довкола усе живе, у тому числі і її, трансформовану у ліс та луки:

*... А я ніяка
не святиня, а лише ліс і лука – тремтіння листя, яке
горнеться до твоїх рук. Десь позаду шумить потік,*

*це час, який збігає, а ти дозволяєш йому текти між
пальцями і не хочеш затримати мить* [3, с. 37].

Слова поетичного ґатунку в розумінні Посвятовської без перебільшення є прирученням тигра, хоча, як зауважує вона, вірш написати ще складніше. Вони вдираються на дерева і по-котячому потягуються поміж трав [3, с. 55]. Загалом серед тваринних символів переважає образ кота, у віршах Посвятовської його можна завбачити повсюди – під кущем агрусу і з очима стиглими, як намистинки [3, с. 86], на реколекціях, де кішка кається через потребу муркотіння [3, с. 46], сама лірична героїня асоціює себе з котом, який чекає на пестоці, тощо.

Цілком закономірною є пташина алегорія, адже внаслідок хвороби молодій жінці наче обрізали крила і забрали спроможність літати. Така інтерпретація туги за небом і польотом розкриває найглибші прагнення ліричної героїні, головною інспірацією якої є свобода.

*моє волосся викрадає
пташине крило* [3, с. 40].

Індивідуальність орнітологічних образів вирізняє творчість Посвятовської серед її сучасниць. Януш Яворський в одному з віршів, присвячених поетці, зобразив фігуру смерті в образі яструба (*«tylko świadomość bliskiej śmierci wisi nad Tobą jak głodny jastrząb»*) [43, с. 79], що перегукується із образами самої Посвятовської, у якої деякі з птахів справді несуть загрозливе послання. Це і голуби, що підлітають до лікарняних смітників і в дзьобах несуть мертві, ампутовані пальці до неба (оксюморон *«martwo świecące»* має виключно трупістичний характер) [39, с. 552], і ті ж голуби, які видзьобують перли померлої Саскії (*«głupie ptaki»*) [39, с. 438], тощо. Натомість серце ліричної героїні, за якою стоїть і сама авторка, швидше за голубині крила у вірші *«moje serce jest władcą absolutnym...»* [39, с. 518]. Птахові серця вона присвятила окремо один із віршів, зосередившись на цьому образі:

*pod moją lewą pachą
w ciepłym gnieździe
żyje ptak serca*

*bije ptak serca
zdlawionymi skrzydlami*

*pierze wydarte
w wietrze mieszka [39, с. 178].*

Порівняння серця до птаха не було новаторським художнім засобом, проте інтерпретація цього образу в поезії Посвятовської набуває цілком нових конотацій. Це передусім метонімія хворого серця, яке має обмежену свободу, про що пише у своєму дослідженні Домініка Самборська [43, с. 84]. Вона принагідно зауважує, що гніздо в розумінні поетки творить сакральний простір, а його тепло асоціюється з фізичною близькістю та безпекою.

Подібне потрактування птаха серця знаходимо ще в одній поезії «ptaku mojego serca...», в якому ліричне «я» робить спробу приручити норовливого птаха. Метафора, а водночас і анафора «птах серця» будує тут повну композицію твору. Зокрема, авторка пише:

*ptaku mojego serca
nie smuć się
nakarmię cię ziarnem radości
rozbłyśniesz*

*ptaku mojego serca
nie płacz
nakarmię cię ziarnem tkliwości
fruniesz*

*ptaku mojego serca
z opuszczonymi skrzydlami
nie szarp się
nakarmię cię ziarnem śmierci
zaśniesz [39, с. 516].*

Образи птахів використані в інтимній ліриці Посвятовської для опису жіночої сексуальності, свідченням чого є опис «птаха бедер», внаслідок чого виникає індивідуальна еротична метафора [39, с. 40]. Так само поетка описує брови та уста, які весною перетворюються на птахів. Глибоким індивідуалізмом сповнений також образ птахів-поцілунків:

*jeszcze pocałunki – ptactwo przelotne
przysiada na moich ustach* [39, с. 347].

Натомість «zmarznięte ptaki moich nocy» («померзлі птахи моїх ночей») авторка описувала в контексті жіночої самотності [39, с. 152]. Подібну атмосферу самотності передає образ голодних пальців, порівняних до зграйки горобців [39, с. 164] чи самотній дрізд у клітці [39, с. 461]. Водночас орнітологічна тематика використана Г. Посвятовською для зображення розлуки з коханим, цей образ зустрічаємо в її інтимній ліриці повсюдно.

Гражина Борковська, називаючи поетку «нерозважною» і «неромантичною», описує її натуралістичні вподобання так: *«цей анімалізм мав би бути спробою поставити любов на міцному фундаменті незмінних законів життя; звичайно, можна було б підтримати любов ідеєю (платонською, романтичною чи іншою), але уява Посвятовської завжди була спрямована униз, до землі і природи»* [10, с. 183].

Легшим і тендітнішим проявом природи у ліриці Г. Посвятовської є метелик, з яким вона порівнює і себе, і свої почуття, особливо використовуючи алегоричну візію тріпотіння його крил (*«в шелестінні крил метелика / у злитті наших уст / повільно невблаганно / вмирає час»*; *«а коли я думаю про тебе / це так / наче метелик тріпоче в долоні / ув'язнений і сліпий»*) [3, с. 60; 47], натомість бджоли в її інтерпретації – це жагучість кохання і поцілунки (*«у незграбних крилах бджоли кохання мешкає»*) [3, с. 47].

У натуральному середовищі її віршів немає фантазматів і міфічних замальовок, а лише реалістичні картини буття, які сповнені кольорами, запахами щоденності, але теж розглянуті з перспективи часу – з дитинства, юності, почерпнуті з пам'яті та спогадів. Природа у цих творах не стільки викликає тугу

чи смуток, скільки збуджує почуття повноти людського життя, зануреного в природне середовище. Серед важливих дрібних деталей, збільшених і видлених для більшої переконливості є дзижчання комах, і стеблинка трави, камінь на річковому дні, шурхіт трав, їхній запах на луках, мушля під ногами ліричної героїні, яка слугує знаком присутності на землі.

Г. Посвятовська не відділяє себе від довкілля, а логічно вписує у кожен символ свої години, дні і роки. Її інтимність передусім проявляється у зустрічі з природою, а вже на другому місці стоїть інтимність людських стосунків, які теж гармонійно вписані у це коло життя. У цих картинах лірична героїня є допитливою спостерігачкою, аби зафіксувати все у слові, наче порухом пензля фіксуються образи на полотні. Це і руда білка, яка прощається з деревом, і поранений лелека, який асоціюється авторці з поезією, і самотня ведмежа лапа, і перелякана миш, яка живе всередині в авторці тощо.

У колі всіх цих асоціацій та паралелей, пов'язаних з природою інтимний характер лірики Г. Посвятовської розкривається як цілком індивідуальний та новаторський спосіб образотворення, що дозволяє зарахувати творчість цієї авторки до числа визначних сучасних літераторок, які вміл оперують поняттям гендера, відображаючи тенденції розвитку нової літературної доби.

Висновки до Розділу 2

Таким чином, ми дійшли до висновку, що художня палітра жіночого поетичного світу Галиги Посвятовської різномірна і багатогранна, у чому ми переконалися, аналізуючи постаті її ліричних героїнь, природи, категорії «Іншого», концептів хвороби і смерті, мотивів проминання, повноти життя тощо.

Г. Посвятовська виразила свій інтимний світ на кількох важливих рівнях, що засвідчує проведений нами аналіз її віршів. По-перше, в їх просторі віршування лірична героїня завжди перебуває в пошуках «Іншого», щоб уникнути самотності. По-друге постійна небезпека смерті та страждання через хворобу роблять авторські посуття такими вразливими, що кожне визнання набуває характеру інтимного звіряння з читачем. По-третє, поетка звертається до

читача через призму природи, в якій вона заглиблена, про що свідчить низка екообразів.

На цьому тлі особливе місце відведене концептам хвороби та смерті, виражених індивідуальною системою образотворення та його чітко прописаними атрибутами. У процесі творчої еволюції Г. Посвятовська від негачії проминання та смерті дійшла до розуміння свого місця у вічному коловороті життя, а власне повернення передбачила в ролі митця, за допомогою слова. У цьому ключі інтимний характер лірики Посвятовської варто вивчати і надалі.

ВИСНОВКИ

Отже, підсумовуючи варто ствердити, що жінки відігравали значну роль у польській поезії протягом століть, від Марії Конопницької, яка у своїх віршах наголошувала на важливості емансипації та освіти жінок, до Анни Свірщинської, яка досліджувала теми інтимності, тілесності та міжособистісних стосунків, чи Малгожати Лебди, яка виявляє особливості фемінної лірики у животворному просторі природи. Кожна з цих поеток привнесла в літературу цінну точку зору та жіночий підхід. Серед цих визначних жінок польського походження важливе місце відведене і Галині Посвятовській.

Проаналізувавши особливості інтимної лірики Г. Посвятовської, ми дійшли до висновку, що вона складається з кількох головних компонентів. Першим з них є танатичний характер віршів письменниці, який виникав із біографічних чинників і проявився у ліричному життєписі головної героїні творів, на який накладається власна доля Г. Посвятовської. Про це писало чимало польських дослідників, тож ми розглянули біографічні мотиви оказійно та описово, використавши їх як теоретичну базу для заглиблення у художньо-естетичний світ досліджуваної поезії.

На тлі танатичних настроїв у ліриці Г. Посвятовської розвинувся індивідуальний катастрофізм, внаслідок чого еротичні та любовні мотиви позначені трагізмом відходу, прощанням із земним життям і близьким оточенням, прагненням зловити хоч найменшу мить для того, аби відбутися та проявити себе у цьому світі. Звідси виникає високий рівень емоційного напруження, яке супроводжує кожен з поезій Посвятовської, незалежно від того, на якому життєвому етапі вона у той час перебувала.

Особливою сторінкою дослідження стала проблематика єднання жіночої долі і природи як натурального середовища для її вираження. Ми окреслили цей вид проблематики як екологію авторського світобачення у світлі теорії *queer*. Жінка як Березина всього суцього в інтерпретації поетки набуває теж образу

жриці кохання, натхненої живою природою, яка справіків живе за встановленими правилами, календарним ритмом, внутрішньо узгоджена і виявлена у всій свої повноті. Такою Г. Посвятовська прагне бачити і жінку як особистість, яку не можна стримати штучно нав'язаними формальностями, пересудами чи фальшими виявом «моральності», який нищить людські почуття.

Природа для поетки стала проявом як негативних, так і позитивних образних конотацій. Так, провісником згуби в її інтерпретації є голуб, зграя горобців символізує страх, а дрізд у клітці є виразом самотності. Інтимність почуттів і дій повністю відображена в образах природи. Сама авторка ідентифікує себе з потоком, водночас вбачаючи у ньому свіжість та бурхливість почуттів і проминання часу.

Сферу позаземного та прощання з життям окреслюють образи тендітного метелика, темряви ночі та бурхливої водної стихії. Особливістю інтимної лірики Посвятовської є її екопростір, побудований на ключових концептах хвороби, проминання та смерті. У центрі цієї поетики вимальовано метафору птаха-серця, якій відведена значна роль у багатьох досліджуваних нами поезіях, а в деяких цей образ слугує анафорою, рефреном, головним композиційним елементом.

Як бачимо, поетка описує себе та світ не в інтелектуальних термінах, а в сенсорних поняттях і візіях. Вона трактує їх як інструменти, що дозволяють їй визначати колір і форму сприйнятих та відчутних об'єктів. Таким чином, вона зводить власне існування до біологічного виміру. Вона хоче зрозуміти його ритм і функції, адже їх ігнорування або навіть незначна неуважність призводить до незворотних порушень функцій організму. У творі «Вірші для мене» у формі авторефлексії вона писала:

*Гасю Гасенько
не бійся ні
у тебе такі гарні губи
і такі очі [3, с. 58].*

У поезії Г. Посвятовської відсутній фастмагоризм, романтичні візії, екзальтованість, модерністичні віяння. Її біофілія пов'язана з реалістичним

зображенням дійсності, подекуди навіть з елементами трупізму. Твори шокують своєю відвертістю і виходять далеко поза межі суспільного пуританства та фальшивого розуміння моралі. Попри таку радикальність, у поезії Г. Посвятовської релігії та Богу відведене важливе місце, що дозволяє нам ствердити, що поетка була виразницею бунту проти штучності людського життя, проте не відкидала християнської моральності.

У проаналізованих текстах простежуємо присутність «Іншого», на якого націлені внутрішній та зовнішній діалоги ліричної героїні. Зв'язки з ним вона пробує нав'язати різними шляхами тактильності ж дотиком рук, губ, обіймами всього тіла тощо. Тому різні частини людського організму будують авторський простір інтимності та еротики, почасти безіменний, невизначений, а відтак універсальний та узагальнений.

У перспективі необхідно проводити подальші дослідження цих основних векторів розвитку лірики Г. Посвятовської на тлі поетичних досягнень Європи та широко окресленої гендерної тематики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гарматюк В. Невідома Посвятовська: бути зрозумілою багатьом [Źródło elektroniczne]. *Culture. pl*. URL : <https://culture.pl/ua/stattia/nevidoma-posvyatovska-buty-zrozumiloyu-bahatom> (data dostępu: 07.08.2025).
2. Ментрак Н. Галина Посвятовська – любов, хвороба, поезія [Źródło elektroniczne]. *Culture. pl*. URL : <https://culture.pl/ua/tworca/halina-poswiatowska> (data dostępu: 08.08.2025).
3. Посвятовська Г. Вірші / Пер. Н. Бельченко. Київ : Стилет і стилос, 2025. 120 с.
4. Посвятовська Г. Знайомий з Котора / Пер. В. Гарматюка. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2015. 44 с.
5. Сувінський Б. Слово про існування. Про творчість Галини Посвятовської / пер. Н. Бельченко. Тернопіль : Крок, 2022. 128 с.
6. Bakke M. Ciało otwarte: filozoficzne reinterpretacje kulturowych wizji cielesności. Poznań : Wydawnictwo Naukowe Instytutu Filozofii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 2000. 182 s.
7. Balbus S. Eros w rzece Heraklita. Miłość w poezji Szymborskiej. *Teksty Drugie*. 1996. T. 6. S. 5–16.
8. Bielów I. Niebiańskie kobiety. Top 10 polskich poetek [Źródło elektroniczne]. *Culture. pl*. URL : <https://culture.pl/pl/arttykul/niebianskie-kobiety-top-10-polskich-poetek> (data dostępu: 08.08.2025).
9. Błażejowska K. Uparte serce. Biografia Poświatowskiej. Kraków : Znak, 2014. 367 s.
10. Borkowska G. „Nierozważna i nieromantyczna”. O Halinie Poświatowskiej. Kraków : Wydawnictwo Literackie, 2001. 204 s.
11. Dąbrowski M. Śmierć (nie)wyrażona. Poetyckie przykłady dyskursywizacji odejścia. *Intymność wyrażona* / Red. M. Kisiel, M. Tramer. Katowice, 2006. S. 216–219.

12. Dworakowska D. Smutek samotności w poetyckiej twórczości Haliny Poświatowskiej. *Poezja kobiet. Interpretacje*. Siedlce, 2015. S. 13–26.
13. *Elementarz Haliny Poświatowskiej, dla szczęśliwych i nieszczęśliwych kochanków* / teksty wybr. i ułoż. M. Rola. Kraków, 2004. S. 81.
14. Hurnik E. Życie i spuścizna Haliny Poświatowskiej w świetle wierszy, listów i wspomnień o poetce (z warsztatu biografistki). *Autobiografia Literatura Kultura Media*. 2020. Nr 2 (15). S. 187–200.
15. Jaworski J. ***. „Ja minę, ty miniesz”. *O Halinie Poświatowskiej*. Wspomnienia, listy, wiersze / Zebr. i oprac. M. Pryzwan, Warszawa 1994, S. 208.
16. *Kobieta w polskiej poezji: od Marii Konopnickiej do Anny Świrszczyńskiej* [Źródło elektroniczne]. URL : <https://archiwumtt.pl/kobieta-w-polskiej-poezji-od-marii-konopnickiej-do-anny-swirszczynskiej.html> (data dostępu: 12. 09.2025).
17. Kozłowska Z. Smak bólu. O Haliny Poświatowskiej *** [Rozcinam pomarańczę bólu]. *Laboratorium poezji kobiecej XX wieku* / Red. J. Grądział-Wójcik, J. Kanewski i in. Poznań: Wydawnictwo Nauka i Innowacje, 2015.
18. Kucab M. Płynne tkanki. Biofilia poezji Haliny Poświatowskiej w perspektywie *queer ecology*. *Zagadnienia Rodzajów Literackich*. 2023. T. LXVI. Z. 1. S. 191–205.
19. Łebkowska A. Somatopoetyka – afekty – wyobrażenia. *Literatura XX i XXI wieku*. Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2019. 298 s.
20. Markiewiczówna B. Motyw śmierci w poezji Haliny Poświatowskiej. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historycznoliterackie*. Kraków, 1971. Z. 21. S. 91–104.
21. Marx J. Przeznaczenie to jeszcze nie los (o poezji Haliny Poświatowskiej). *Kaskaderzy literatury* / Red. E. Kolbus. Łódź: Wydawnictwo Łódzkie, 1986.
22. Mętrak-Ruda N. Halina Poświatowska. [Źródło elektroniczne]. URL : <https://culture.pl/pl/tworca/halina-poswiatowska> (data dostępu: 10. 08.2025).
23. Morzyńska-Wrzosek B. Choroba i jej metafory w twórczości współczesnych polskich poetek. *Etnolingwistyka. Problemy Języka i Kultury*. 2020. T. 32. S. 173–190.

24. Morzyńska-Wrzosek B. Piękno ciała zagrożonego w liryce Haliny Poświatowskiej. *Piękno materialne, piękno duchowe: materiały z konferencji*, red. A. Tomecka-Mirek, Łódź: Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie, 2004 [Źródło elektroniczne]. URL : <https://surl.li/kvpcib> (data dostępu: 20.08.2025).
25. Morzyńska-Wrzosek B. Tożsamość liminalna w polskiej twórczości kobiet XX wieku. Ustalenia wstępne. *Kobiety i choroby. Literackie i pozaliterackie obrazy doświadczeń życiowych* / Red. B. Walęciuk-Dejneka, Siedlce, 2019. S. 155–172.
26. Morzyńska-Wrzosek B. Wglądamy w siebie nieco głębiej... *O refleksji tożsamościowej w polskiej poezji kobiet XX i XXI wieku*. Bydgoszcz : Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, 2020. C. 325–331.
27. Morzyńska-Wrzosek B. „zawsze byłam tu...”. Kreacja czasu i przestrzeni w liryce Haliny Poświatowskiej. Kraków : Universitas, 2004. 230 s.
28. Nasiłowska A. Tożsamość kobieca w poezji polskiej XX wieku: między androgenicznością a esencjalizmem. *Teksty Drugie: teoria literatury, krytyka, interpretacja*. 2004. T. 1–2. C. 103–121.
29. Nowak K. Ontologiczne i egzystencjalne aspekty twórczości Haliny Poświatowskiej w perspektywie filozoficznej. *Poezja dzisiaj*. 2021. Nr 148.
30. Pantuchowicz A. Klucz do domu liryki Haliny Poświatowskiej. *Język Artystyczny*. 1995. Nr 9. S. 75.
31. Pieszczachowicz J. Walka z niebytem. (O poezji Haliny Poświatowskiej). *Literatura*. 1988. Nr 3. S. 30–34.
32. Pietruszewska-Kobiela G. Przestrzeń ciała i natury w debiutanckim tomie Haliny Poświatowskiej (wybrane zagadnienia). *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Seria: Filologia Polska. Historia i Teoria Literatury*. 2009. Z. XI. S. 173–201.
33. Pietruszewska-Kobiela G. Krąg czarownic. Transgresyjna wyobraźnia Haliny Poświatowskiej. *Halina Poświatowska. Czytanie wielokrotne* / Red. A. Czajkowska, E. Hurnikowa, A. Wypych-Gawrońska. Częstochowa, 2010. S. 48–83.

34. Pietrych K. Choroba – źródła tematu oraz jego krystalizowanie się w kulturze europejskiej. *Wariacje na temat. Studia literackie* / Red. J. Abramowska, A. Czyżak, Z. Kopeć, Poznań, 2003. S. 79–94.
35. Piotrowiak J. Namysł i emocje. Studia i szkice o doświadczeniu poetyckim Haliny Poświatowskiej, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2011. 188 s.
36. Poświatowska H. Koniugacja. *Wyczytaj. pl* [Źródło elektroniczne]. URL : <http://www.wyczytaj.pl/wiersze/halina-poswiatowska/koniugacja> (data dostępu: 01.08.2025).
37. Poświatowska H. Odkąd ptaki odfrunęły [Źródło elektroniczne]. URL : <https://polska-poezja.com/halina-poswiatowska/odkad-ptaki-odfrunely/> (data dostępu: 01.08.2025).
38. Poświatowska H. Wiersze z lat 1956 [Źródło elektroniczne]. URL : <https://zanotowane.pl/21/3232/> (data dostępu: 01.08.2025).
39. Poświatowska H. Wszystkie wiersze. Kraków : Wydawnictwo Literackie, 2000. 651 s.
40. Poświatowska H. Wszystkie wiersze. Kraków : Wydawnictwo Literackie, 2015. 480 s.
41. Przymuszała B. Konwencjonalne i emocjonalne w poezji Małgorzaty Hillar. *Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Literacka*. T. 32 (52). S. 129–141.
42. Przymuszała B. Szukanie dotyku. Problematyka ciała w polskiej poezji współczesnej. Kraków : Universitas, 2006. 418 s.
43. Samborska D. „odkąd ptaki odfrunęły z moich słów / nie wiem jak nazwać strach i śmierć i miłość” – motywy ornitologiczne w poezji Haliny Poświatowskiej. *Acta Universitatis Wratislaviensis. Prace Literackie*. 2013. Nr 53. S. 79–93.
44. Siemińska A. Drobina białka. Motywy roślinne i zwierzęce w liryce Haliny Poświatowskiej. Toruń : Wydawnictwo Adam Marszałek, 2005. 196 s.
45. Smyczyńska M. Doświadczenie (chorego) ciała w poezji Haliny Poświatowskiej. Perspektywa somatopoetyki. *Ruch Literacki*. 2023. Z. 4 (379). S. 569–581.
46. Suwiński B. Anegdota o istnieniu. O twórczości Haliny Poświatowskiej, Kraków : Instytut Literatury, 2020. 120 s.

47. Szewczyk J. Czas i przestrzeń jako figury wyobraźni tanatycznej w poezji Haliny Poświatowskiej. *Żywioły wyobraźni poetyckiej XIX i XX wieku* / Red. A. Czabanowskiej-Wróbel, I. Misiak. Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2008. 222 s. S. 177–190 [Źródło elektroniczne]. URL : <https://files.core.ac.uk/download/250298830.pdf> (data dostępu: 12.08.2025).
48. Szopa K. „Thinspirations”. Choroba, literatura i kobiecość. *Choroba – ciało – dusza w literaturze i kulturze* / Red. J. Tymieniecka-Suchanek. Katowice, 2017. S. 162–173.
49. Wenglarzy A. Związki z muzyką i „muzycznością” w poezji Haliny Poświatowskiej. *Pamiętnik Literacki*. 2012. Z. 4. S. 147–173.
50. Winiarska J. „Liście podzwaniają śmiercią... Sposoby konstruowania obrazów śmierci w poezji Haliny Poświatowskiej, *LingVaria*. 2007. Nr 1. S. 67–75.
51. Wiśniak A. Postrzeganie czasu i przemijania w polskiej poezji współczesnej. Na przykładzie liryki Ewy Lipskiej, Haliny Poświatowskiej i Wisławy Szymborskiej. *Studia i Szkice Slawistyczne*. 2006. Nr 7. S. 163–169.
52. Wysocka A. O miłości uskładanej ze słów. Obraz polszczyzny ogólnej oraz poezji Marii Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej, Anny Świrszczyńskiej i Haliny Poświatowskiej. Lublin : Wydawnictwo UMCS, 2009. 286 s.
53. Zając A. Mówię do swego ciała: Ty ścierwo. Ciało jako abjekt i przedmiot koniecznej de(kon)strukcji w wybranych utworach Anny Świrszczyńskiej [Źródło elektroniczne]. URL : <https://h7.cl/1kYMA> (data dostępu: 02. 08. 2025).
54. Zając N. Rana jako otwarcie na świat. O kategorii ranliwości w poezji Małgorzaty Lebdy. *Er(r)go. Teoria–Literatura–Kultura*. 2023. Nr 46. S. 207–228.